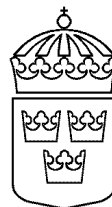

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 1995/96:AU2y

En politik för arbete, trygghet och utveckling

1995/96
AU2y

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1995/96:25 En politik för arbete, trygghet och utveckling jämte motioner som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Utskottet yttrar sig i det följande över propositionens avsnitt 4.3 Lönebildningen och 4.4 Arbetsmarknadspolitiken samt avsnitt 6.1 Starkare betoning av arbetslinjen i arbetslöshetsförsäkringen och avsnitt 6.2 Upprättade lagförslag samt motionerna

Fi15 av Carl Bildt m.fl. (m), yrkandena 27–29, 36
Fi16 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), yrkandena 4, 18, 19, 22, 24, 25, 27
Fi17 av Gudrun Schyman m.fl. (v), yrkandena 3–5, 12–14,
Fi18 av Mats Odell m.fl. (kds), yrkandena 11, 25, 34–38,
Fi23 av Karin Pilsäter och Ola Ström (fp), yrkandena 1, 4, 5,
Fi24 av Margitta Edgren och Isa Halvarsson (fp),
Fi49 av Ulla Hoffmann (m.fl.) (v), yrkande 1,
Fi50 av Ulla Hoffmann (m.fl.) (v).

Propositionen, avsnitten 4.3 och 4.4

Lönebildningen

Regeringen anser att det är nödvändigt att sysselsättningen kan öka utan att löner och priser utvecklas på ett sätt som är oförenligt med prisstabilitet på god europeisk nivå. Såvitt nu kan bedömas kommer Edingruppens lönenorm att överskridas. Regeringen meddelar sin avsikt att ta kontakt med arbetsmarknadens parter för att få deras syn på den framtida lönebildningen.

Arbetsmarknadspolitiken

En politik för tillväxt och sysselsättning förutsätter ett samhälle där förmågan till omvandling och förnyelse är stark. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken spelar en central roll. Målet är att göra en hög och full sysselsättning möjlig. Uppgiften att undvika arbetslöshetsfällan är gigantisk. Återhämtningen har påbörjats, och regeringen räknar med att antalet sysselsatta ökar med 75 000 personer i genomsnitt under åren 1995 och 1996. Detta är en historiskt sett

mycket hög ökningstakt, dubbelt så snabb som genomsnittet i EU. Den öppna arbetslösheten reduceras därmed från 8,0 % år 1994 till 6,4 % år 1996. Att sysselsättningsökningen inte motsvaras av en lika snabb minskning av arbetslösheten beror på att allt fler söker sig ut på arbetsmarknaden och att arbetstiden ökar när ekonomin återhämtar sig. Arbetslösheten är fortfarande alltför hög och minskar alltför litet. Därför är behovet av att utveckla och förnya arbetsmarknadspolitiken som störst nu. En fokusering måste ske på korta vakanstider, minskad långtidsarbetslöshet och mobilisering av arbetskraften, sägs det i propositionen.

I propositionen redovisas en rad beslutade åtgärder i syfte att effektivisera arbetsmarknadspolitiken: förstärkt arbetsförmedling och förenkling av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna genom att flera åtgärder ersatts av en arbetsplatsintroduktion. Denna politik har kompletterats med en utbyggd reguljär utbildning. Arbetslinjen har stärkts. Personer som riskerar en permanent utslagning har prioriterats. Arbetslöshetsförsäkringen har ändrats i syfte att tydliggöra dess karaktär av omställningsförsäkring.

Regeringen betonar att den dramatiska utvecklingen på arbetsmarknaden utsatt arbetsmarknadspolitiken för stora påfrestningar. Läget är väsentligt annorlunda än när huvuddragen utformades. Därför måste reformeringen fortgå.

En god arbetsmarknadspolitik innebär ett ömsesidigt åtagande mellan samhället och medborgaren. Samhället ikläder sig skyldigheter gentemot individen endast i den mån individen uppfyller sitt ansvar. Det ansvaret består i att utveckla kompetensen och att aktivt söka arbete. Omställningsförmåga och flexibilitet kan inte kommanderas fram utan måste nås i samspel mellan de möjligheter som samhället erbjuder och individens eget ansvar. Det framhålls att även arbetsgivaren har ett ansvar för de anställdas utbildning.

För att våga fatta de ibland mycket svåra beslut som man står inför är en försäkring som skyddar mot inkomstbortfall central. Tryggheten är viktig. Men arbetslöshetsförsäkringen får inte omvandlas från en omställningsförsäkring till en långsiktig försörjning. Då hotas grundbulten i arbetsmarknadspolitiken – arbetslinjen.

Regeringen anför att det finns tecken på att arbetsmarknadspolitiska åtgärder används endast för kvalificering för en ny ersättningsperiod. Detta måste tas på allvar av hänsyn till den enskilde och inför risken att arbetsmarknadspolitiken nedgraderas. Åtgärderna skall vara en del i en individuell handlingsplan för återgång till den reguljära arbetsmarknaden.

Det finns skäl att tydliggöra försäkringens roll som omställningsförsäkring. Det måste, som saken uttrycks i propositionen, finnas en borte parentes. Det ställer ökade krav framför allt på samhällets del av det ömsesidiga åtagandet i form av snabba och kraftfulla åtgärder och ökade möjligheter till utbildning och kompetenshöjning.

I syfte att stärka arbetslinjen läggs det fram konkreta förslag till förändringar av arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS). Utskottet återkommer till detta i det följande.

Regeringen tar också upp kritiken mot oklara gränsdragningar och bris-

tande samordning mellan olika politikområden, t.ex. mellan arbetsmarknadsutbildning och reguljär utbildning. En tydligare gräns behövs. Arbetsmarknadsutbildningen skall i första hand ses som en omställningsutbildning och renodlas mot yrkesutbildning. Regeringen skall återkomma med förslag om en tydligare skiljelinje, vilket kan behöva följas av anpassningar i studiefinansieringssystemet.

Det finns enligt propositionen vidare skäl att överväga ytterligare steg mot en ökad roll för kommunerna i arbetsmarknadspolitiken. Samverkan mellan kommuner, försäkringskassa och arbetsförmedling skulle kunna leda till en effektivare arbetslöshetsbekämpning. Regeringen avser att medverka till att särskilda projekt kan genomföras i ett antal kommuner för att uppnå bättre samordning. En ökad decentralisering är dock inte invändningsfri. Möjligheten att erbjudas arbetsmarknadspolitiska åtgärder och kvaliteten i dem får inte vara avhängig av var man bor.

Lokal förankring kan bidra till större träffsäkerhet och mindre risk för överutnyttjande. En förutsättning för ett effektivt bekämpande av fusk är att arbetsmarknadens parter medverkar aktivt. Den som starkast försvarar ett väl utbyggt välfärdssamhälle är den som har störst anledning att vara noggrann med att det inte missbrukas, sägs det i propositionen. Regeringen kommer att noggrant bevaka utvecklingen och eventuellt återkomma med ytterligare förslag.

I propositionen redovisas också det omfattande utredningsarbete som pågår: Arbetsmarknadspolitiska kommittén, Utredningen om arbetslöshetsförsäkringen och Arbetsrättskommissionen liksom andra utredningsuppdrag som berör arbetsmarknadspolitiken.

Regeringen meddelar att den avser att be utredarna att redovisa överväganden och förslag i centrala frågor i februari 1996. Därefter skall regeringen återkomma till riksdagen med förslag till en fortsatt förnyelse av arbetsmarknadspolitiken.

Motioner

Moderaterna framhåller i sin motion Fi15 att arbetsmarknaden måste göras mer dynamisk och flexibel om tillväxten skall kunna främjas och arbetslösheten pressas tillbaka genom flera riktiga arbeten. Man måste framöver utgå från en högre omställningshastighet och lägre grad av förutsebarhet. I Sverige i dag kännetecknas arbetsvillkoren av hög grad av standardisering genom centrala kollektivavtal och omfattande lagstiftning. Möjligheterna till lokala och individuella avvikelser är begränsade. Till denna ordning hör trygghetssystem och trygghetsföreställningar. Föränderlighet uppfattas som otryggt i stället för berikande.

Utanför arbetsmarknaden står närmare en miljon människor som skulle vilja arbeta men som inte finner någon arbetsgivare som kan eller vill betala. Tillväxt i sig kan inte bidra till att arbetslöshetsproblemet blir löst. Om inte arbetsmarknaden fungerar bättre än i dag kommer dessutom tillväxten att bli lägre än annars.

Arbetsmarknadspolitiken bör omstruktureras bl.a. genom starkare incitament till ett aktivt arbetssökande. Konkurrerande institutioner skulle kunna skapa större förnyelse i åtgärderna.

Lönebildningen måste främja större lönevariation. Enklare arbeten skall kunna utföras till rimliga löner, medan hårt arbete, kunnande och skicklighet skall premieras. Centrala avtal fungerar inte på en alltmer varierad arbetsmarknad. Den lönerigiditet som regeringen visar leder till högre arbetslöshet och risk för kompetensunderskott eller kompetensflykt. Med en fungerande lönebildning får de unga signaler om lämplig utbildning.

Staten och kommunerna har en betydelsefull uppgift att skapa en mer ändamålsenlig lönebildning genom att avveckla de regler, bl.a. inom lagstiftningen om kollektivavtal, som i dag motverkar ett modernt synsätt, och genom att konkurrensutsätta offentlig verksamhet som i praktiken drivs som monopol.

Huvudorsaken till företagandets stagnation under de senaste decennierna ligger i en alltför hårt reglerad arbetsmarknad. Att inte arbetslösheten exploderat tidigare förklaras av den offentliga sektorns tillväxt, vilket nu är en huvudorsak till den ekonomiska stagnationen. En annan förklaring ligger i att en växande arbetslöshet dolts av socialförsäkringssystemen.

Arbetslagstiftningen måste förenklas i två steg. Först bör de regler återinföras som gällde före den 1 januari 1995 så att förutsättningarna för nyanställning blir bättre. Detta bör ske redan nu från årsskiftet (yrk. 27). Därefter måste en mera genomgripande avreglering komma till stånd. Förenkling och avveckling bör ske. De grundläggande villkoren i arbetslivet bör regleras i en enda lag. Avtalen bör göras mer individuella – därigenom reduceras kollektivavtalen i betydelse. Arbetsrätten har utvecklats till en privilegielagstiftning för dem som har arbete, med påföljd att ungdomar utestängs till men för åldersstrukturen på arbetsplatsen. Man måste lämna föreställningen att en permanent anställning är det enda normala tillståndet (yrk. 28).

I den av partiet angivna strategin för kunskap och kompetens förordas ett system med utbildningskonton till vilka avsättning görs både från den enskilde och arbetsgivaren. Avdragsrätt bör medges för bägge (yrk. 36).

Folkpartiet liberalerna lägger fram synpunkter på arbetsmarknadens funktionsätt i motion Fi16. Arbetsmarknaden förändras, medan dess institutioner och regelsystem däremot förändras mycket långsamt. Partiet säger sig ha tilltro till den aktiva arbetsmarknadspolitiken och arbetslinjen, men ser det som uppenbart att politiken för närvarande bär en alltför stor börda och därmed inte uppfyller nödvändiga effektivitetskrav. Anslagen till arbetsmarknadspolitiken bör därför begränsas.

Partiet kommer också in på lönebildningen. Det är parterna som har ansvaret, sägs det i motionen, men det bör vara tillåtet att framföra värderingen att kompetens och utbildning premieras och att lönebildningen inte får försvåra ungdomars inträde på arbetsmarknaden.

Utvecklingen på arbetsmarknaden ställer krav på förändringar i lagstiftningen. Till en början bör en återgång ske till de regler i LAS och MBL som fyrapartiregeringen införde men som återställdes av Socialdemokraterna (yrk.

18). En parlamentarisk arbetsrättskommitté bör sedan tillsättas med uppdrag att snabbt komma med förslag i fråga bl.a. om lagstiftningen om arbetsmiljö, medbestämmande och anställningsskydd. En verklig tillväxtpolitik förutsätter att företagaren kan anställa medhjälpare på rimliga villkor. Det finns anledning att ta upp vissa av de förslag som diskuterades i den arbetsrättskommitté som avsattes av Socialdemokraterna efter valet, t.ex. en tydligare ställning för uppdragstagare och en förstärkning av den enskildes ställning på vissa punkter. Om människor kan anlitas på många olika sätt för att utföra avlönat arbete förbättras flexibiliteten (yrk. 4, 19).

Folkpartiet framför också synpunkter på flexibla arbetstider. På det individuella planet måste det vara de egna preferenserna som avgör avvägningen mellan arbetstid och fritid, medan grundprincipen för samhället måste vara att det skall löna sig ekonomiskt att arbeta. Det verkliga problemet är att människor inte får arbeta så mycket som de önskar. Det finns anledning att välkomna experiment med nya grepp i fråga om arbetstider. Starka skäl finns sannolikt för att decentralisera just avtal om arbetstider (yrk. 25).

Slutligen kommer partiet in på behovet av kompetensutveckling, som sträcker sig utanför vad dagens olika system kan tillgodose. Möjligen ligger lösningen i individuella utbildningskonton, sägs det i motionen (yrk. 27)

Kristdemokraterna ser det i motion Fi18 som om regeringen resignerat inför arbetslösheten. Den traditionella arbetsmarknadspolitikerna har inte lösningen på problematiken, anför det i motionen.

Arbetsmarknadspolitikerna måste reformeras och stimulera samhällets strukturmöjliggörande. Som så mycket annat måste den utgå från subsidiaritetsprincipen. Regeringens politik har misslyckats.

Ett lärlingssystem med treårig utbildning bör utvecklas. Det är ett sätt att garantera ungdomar arbetsmöjligheter och framtida anställning (yrk. 35).

Arbetsmarknadsutbildningen bör styras till det reguljära utbildningsväsendet och på sikt bli en del av det. Regeringen bör snarast lämna förslag på inriktningen och omfattningen av 1996/97 års arbetsmarknadsmedel för utbildning (yrk. 36).

Arbetsmarknadsverket bör effektiviseras och delas upp i regionala verk. I dag är verket en otymplig central planeringskoloss. Arbetsförmedlarna bör omvandlas till aktiva "jobsökarcentra". Förmedlarna bör huvudsakligen ägna sin tid åt att finna jobb som passar till de sökande (yrk. 37).

Resurser bör tas från arbetsmarknadsmedlen för att bekosta ett sabbatsår för personer mellan 45 och 55 år. Detta skulle ge många möjlighet att komma in på en ny yrkesmässig bana samtidigt som vikariatet skulle minska arbetslösheten (yrk. 38).

Partiet framför vidare att ökade krav på flexibilitet i arbetslivet också ställer allt större krav på fortlöpande kompetensutveckling. Olika stimulansmetoder måste prövas. *Kristdemokraterna* vill pröva möjligheten att införa avdragsrätt för avsättningar till individuella utbildningskonton som kan användas för att finansiera studieperioder. Anställda och arbetsgivare bör fortlöpande kunna avsätta medel, som den anställda sedan kan ta ut under den förvärvsarbe-

tande perioden för att finansiera ett livslångt lärande (yrk. 25).

Arbetsrätten är enligt kristdemokraterna till framför allt för att värna den anställda i förhållande till arbetsgivaren. En stark arbetsrätt ger trygghet för den anställda, vilket är en styrka för företagen. Men på vissa områden fungerar arbetsrätten som ett hinder för expansion. Partiet förordar en återgång till vad som gällde under 1994. Därutöver borde man dels pröva möjligheten till visstidsanställning upp till två år (yrk. 11), dels halvera den tid, i dag tolv månader, under vilken arbetsgivaren vid nyanställning är skyldig att återanställa uppsagd personal.

Vänsterpartiet anger i motion Fi17 de punkter som krävs för att skapa sysselsättning och få ned arbetslösheten; miljöomställning av produktion om konsumtion, ökad produktivitet, begränsning av övertiden och kortare arbetsdag samt välfärds politik som upprätthåller kommunal sysselsättning inom vård, skola och omsorg. Sysselsättningsminskningen på nästan 100 000 personer inom den offentliga sektorn måste förhindras.

Regeringens strategi att förändra de grundläggande trygghetssystemen genom lägre ersättningsnivåer och osäkrare ersättningperioder får destruktiva effekter enligt *Vänsterpartiet*. De stärker inte den offentliga ekonomin i någon större utsträckning, men de minskar tryggheten och välfärden. Personer med låg ersättningsnivå eller helt utan ersättning kan tvingas acceptera arbeten med mycket låga lönenivåer, vilket skapar de lågproduktiva tjänstejobb som regeringen i annat sammanhang säger sig vilja avvisa. Med en ny låglönesektor som pressar den allmänna lönenivån blir resultatet ytterligare ökade klassklyftor med invandrare och lågutbildade kvinnor som ny underklass. *Vänsterpartiet* anser i fråga om lönebildningen att det är regeringen som har det avgörande ansvaret för att de nominella löneuttagen hamnar på en nivå som är ekonomiskt hållbar. Det är fel att utpeka fackföreningsrörelsen som ansvarig för regeringens misslyckade försök att få ner arbetslösheten. (yrk. 3 i motsvarande del).

Vänsterpartiet föreslår att övertiden begränsas, vilket skulle ge omedelbara sysselsättningseffekter. Förhöjda arbetsgivaravgifter skulle tas ut på övertiden. Arbetstiden bör sänkas stegvis, först till sju timmar per dag och efter selskiftet till sex timmar. Även andra skäl kan anföras; jämställdhet, arbetsmiljö, hälsa och livskvalitet. Partiet föreslår också att en stödfond inrättas för arbetsgivare som deltar i försök med minskad arbetstid och ersätter tidsbortfallet med nyanställningar. För detta anvisas 1 miljard kronor (yrk. 4).

Rätten till kompetensutveckling är en av dagens största fördelningspolitiska frågor enligt *Vänsterpartiet*. Kvinnornas underordning i detta sammanhang är central. För att minska utslagningen krävs regelbunden och ständigt återkommande kompetensutveckling som når alla. Det är arbetsgivarens ansvar att så sker. Förslag läggs fram om ett framtidsfondssystem med finansiering via vinstavsättning. Arbetstagare med störst behov skall prioriteras, och på alla nivåer skall löntagarinflytandet vara starkt. I avvaktan på ett vinstdelningsprogram sker finansiering genom höjd bolagsskatt som beräknas ge 2 miljarder kronor (yrk. 5).

I arbetsmarknadspolitikerna krävs en helt annan ambitionsgrad, större resur-

ser och bättre precision i åtgärderna än vad regeringen hittills presenterat, anser Vänsterpartiet. Belastningen har varit för hård under 1990-talets första år, vilket lett till att aktiva åtgärder har fått stå tillbaka. De resurser som avsätts för att hävda arbetslinjen är otillräckliga liksom åtgärderna inriktade mot utsatta grupper. Äldre arbetskraft måste få pröva nya yrken. Arbetsgivarnas ekonomiska ansvar för rehabilitering, handikappade och praktikplatser måste öka. Ett modernt lärlingssystem bör diskuteras. Kopplingen mellan arbetsliv och utbildningsväsende måste skärpas. Om alla de kvinnor som nu förlorar sina arbeten skall ges möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden krävs en bred och djup kompetenssatsning. Partiets tidigare framförda förslag om ett särskilt kompetensutvecklingsprogram för dessa grupper måste aktualiseras på nytt (yrk. 12).

Motion Fi23 av Karin Pilsäter och Ola Ström, (båda fp), har som utgångspunkt att ett mer jämställt samhälle är tillväxtbefrämjande. De anser att regeringen återigen undvikit jämställdhetsperspektivet i sitt grundläggande arbete (yrk. 1). Det kunskapslyft som behövs måste till stor del koncentreras på kvinnorna. En viktig förutsättning för att få kvinnor att satsa på studier och förkovran är att få bort de orättvisa löneskillnaderna. En kommission bör tillsättas för att ta ett helhetsgrepp på frågorna (yrk. 4). Motionärerna framhåller också betydelsen för kvinnor av att de offentliga monopolen bryts (yrk. 5).

Margitta Edgren och Isa Halvarsson (fp) lägger i motion Fi24 fram förslag om en kommission för arbetsvärdering av kvinnliga yrken. Jämställdhetsproblemet handlar inte om privat eller offentlig sektor. Den grundläggande frågan är hur kvinnors yrkesarbete värderas. En förutsättning för att könsmönstret på arbetsmarknaden skall kunna brytas är att mönstret för den traditionella lönebildningen ändras. Propositionen berör inte alls problemet, anför motionärerna.

Ulla Hoffmann m.fl. (v) refererar i motion Fi49 till det generella utredningsdirektivet (dir. 1994:124) om jämställdhetsperspektivet i statligt utredningsarbete. Analys och redovisning av det slag som skall ingå i utredningarna saknas många gånger, t.ex. i förslaget om reformerat pensionssystem. Direktivet är enligt motionärerna ett av de viktigaste för jämställdheten. Varje sittande utredning och kommitté och de utredningar som föreslås i propositionen måste få tilläggsdirektiv att följa jämställdhetsdirektivet (yrk. 1).

Utskottets bedömning

Allmänna utgångspunkter

En bestående hög arbetslöshet är en av orsakerna till en hotande ond cirkel i ekonomin. Samhällets resurser låses fast i insatser för de arbetslösa, samtidigt som de offentliga inkomsterna blir otillräckliga.

Arbetslösheten är fortfarande mycket hög, trots att utvecklingen vänt och trots att sysselsättningen ökar kraftigt. En förklaring till detta är fortsatt ökad medelarbetstid och stark produktivitetsökning. I takt med att ekonomin åter-

hämtar sig söker sig också allt fler ut på arbetsmarknaden. Ett annat mycket oroande tecken är att andelen långtidsarbetslösa kvarstår på en efter svenska förhållanden hög nivå, ca 35 % av de arbetslösa. I propositionen görs bedömningen att den öppna arbetslösheten kommer att falla från 8,0 % 1994 till 6,4 % 1996, delvis till följd av att antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökar.

En långsiktig hållbar ekonomisk tillväxt är av grundläggande betydelse för samhällets fortsatta utveckling. Att den kommer till stånd genom ökad sysselsättning är, såsom sägs i propositionen, avgörande för möjligheterna att främja jämställdhet och att motverka växande ekonomiska och sociala klyftor.

Enligt propositionen skall politiken inriktas på att bibehålla en stark makroekonomisk grund för tillväxten, att ge goda förutsättningar för näringslivet samt att ge individerna möjligheter att stärka sina kunskaper och sin kompetens.

Regeringen avstår i stora delar från att lägga fram konkreta förslag. Propositionen presenteras i stället som en redovisning av dagordningen för regeringens arbete under de närmaste tre åren. I de delar av propositionen som särskilt rör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde vill regeringen ha riksdagens godkännande endast i fråga om förändringar i arbetslöshetsersättningen.

I motionerna av Moderaterna, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet utvecklar partierna sin syn på tillväxtens förutsättningar och faktorer som kan verka tillväxthämmande. En rad frågor berörs: lönebildning, arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetsförsäkring, utbildning och kompetensutveckling, arbetsrätt, arbetstider, jämställdhet m.m. Konkreta förslag och yrkanden läggs fram, och partierna begär i många hänseenden att riksdagen godkänner förslagen.

Arbetsmarknadsutskottet har flera skäl att inte närmare gå in på alla de frågor som tas upp i motionerna. Utskottet har tidigare i år behandlat liknande förslag, vissa så sent som för någon månad sedan. På flera av de områden som förslagen rör arbetar statliga utredningar, och förslag från flera av dessa väntas inom de närmaste månaderna. Några sakområden avser utskottet att behandla nästa år med anledning av motioner som väcktes under allmänna motionstiden år 1995.

Utskottet vill nämna några av de utredningar som kommer att lämna förslag inom kort.

Den arbetsmarknadspolitiska utredningen (A 1994:01) tillsattes av fyrapartiregeringen med det mycket omfattande uppdraget att se över arbetsmarknadspolitiken roll, omfattning, inriktning och avgränsning. Den skall också föreslå de förändringar av Arbetsmarknadsverkets struktur som förslagen kan föranleda (dir. 1993:132). Vissa huvudfrågor urskiljs, som senare ytterligare accentuerats genom den socialdemokratiska regeringens tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 1995:33), så t.ex. hur arbetsmarknadspolitiken bör utformas för att främja en balanserad tillväxt och sysselsättning i hela landet, hur den bättre kan stödja kompetensutveckling i arbetslivet samt främja expansion i

näringslivet, bidra till ny- och småföretagande och till ökad flexibilitet på arbetsmarknaden.

1995/96:AU2y

Kommissionen om den svenska arbetsrätten (A 1995:02) skall söka lösningar på de problem som arbetsmarknadens parter anser finns på arbetsrättens område. Syftet är att kommissionen under medverkan av parterna skall finna former för hur de själva i så stor utsträckning som möjligt genom kollektivavtal kan utforma de arbetsrättsliga reglerna så att de fungerar väl i praktiken och blir så enkla och effektiva som möjligt (dir. 1995:30).

Vidare har en utredare (A 1995:2) i uppdrag att lämna förslag till hur en ny arbetslöshetsförsäkring skall utformas. Reglerna skall enligt direktiven (1995:92) utformas så att försäkringen blir ett tydligt inslag i en tillväxtpolitik.

Arbetsstidsutredningen tillsattes i början av året med uppdraget att analysera de långsiktiga konsekvenserna av alternativa arbetsstidsförkortningar och undersöka på vilket sätt flexibla arbetsstidsregler kan införas (dir. 1995:6).

Nämnas bör också den s.k. Kunskapslyftskommittén, som enligt direktiven (1995:67) har till uppgift att föreslå mål för ett nationellt kunskapslyft för vuxna. I direktiven framhålls att utbildningen spelar en central roll för att stimulera den ekonomiska tillväxten.

Utskottet har under hand erfarit att regeringen bitt utredarna att redovisa sina överväganden och förslag i centrala frågor senast den 29 februari 1996.

I det följande kommer arbetsmarknadsutskottet i skilda avsnitt in på några av de områden som berörs i partimotionerna.

Lönebildningen

Utskottet noterar regeringens avsikt att ta kontakt med arbetsmarknadens parter för att få deras syn på den framtida lönebildningen. Som sägs i propositionen är lönebildningen avgörande för att den ekonomiska politiken skall bli framgångsrik och för att en varaktig hög sysselsättning skall kunna uppnås.

Utskottet tar avstånd från Moderaternas generella förordande av större lönespridning som ett sätt att minska arbetslösheten – lägre löner skulle göra att fler enkla arbeten kom ut på arbetsmarknaden. Enligt utskottets mening är ett samhälle med stora grupper av lågavlönade i okvalificerade arbeten inte något att sträva efter.

Arbetsmarknadspolitiken

Arbetsmarknadspolitiken har av tradition haft en central roll i den ekonomiska politiken. Den skall främja tillväxt och sysselsättning genom att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden, motverka inflationsdrivande bristsituationer, stärka arbetskraftens kompetens och förebygga permanent utslagning från arbetslivet. Den skall också bidra till trygghet vid förändringar i samhällsekonomin.

Under 1990-talets första år minskade sysselsättningen med mer än en halv miljon personer. Den öppna arbetslösheten steg dramatiskt. Som mest uppgick den till 8 % samtidigt som 6 % befann sig i konjunkturberoende arbetsmarknadsåtgärder. Detta utsatte arbetsmarknadspolitiken för mycket stora påfrestningar.

Arbetslösheten är fortfarande mycket hög, trots att utvecklingen vänt och trots att sysselsättningen ökar kraftigt. Situationen på arbetsmarknaden ställer alltså arbetsmarknadspolitiken inför fortsatt stora krav. En aldrig så effektiv arbetsmarknadspolitik kan dock inte i sig skapa arbete och tillväxt.

Riksdagen fattade i våras beslut om en effektivare arbetsmarknadspolitik (prop. 1994:95:218, AU15, rskr. 398, 399). I sammanhanget framhölls vikten av att skapa förutsättningar för näringslivets expansion. Detta sågs som en förutsättning för att sysselsättningen kan öka och arbetslösheten pressas ned. Förändringarna hade till syfte att stärka arbetslinjen och öka flexibiliteten på arbetsmarknaden. Förslagen innebar ett effektivare utnyttjande av Arbetsmarknadsverkets förvaltningsmedel, ökad samverkan med kommunerna framför allt när det gäller ungdomar under 20 år, insatser för långtidsarbetslösa och andra utsatta grupper, färre regler och mindre detaljstyrning.

En ny arbetsmarknadspolitisk åtgärd, arbetsplatsintroduktion, infördes som ersatte flera andra. Den nya åtgärden (API) kan i princip användas för alla som är anmälda som arbetslösa sökande hos arbetsförmedlingen och som behöver praktik.

Moderaterna anser att arbetsmarknadspolitiken bör omstruktureras, bl.a. genom starkare incitament till ett aktivt arbetssökande. För dem som trots allt behöver stöd kan politiken förnyas t.ex. genom konkurrerande institutioner. Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna skjuter in sig på arbetsmarknadspolitikens begränsningar när det gäller att lösa problemen på arbetsmarknaden. Kritiken går ut på att politiken bär en alltför stor börda och inte uppfyller effektivitetskrav. Folkpartiet pekar på risken för att stödssystemen tränger undan vanliga arbetstillfällen och anser att anslagen bör begränsas. Kristdemokraterna anser att Arbetsmarknadsverket bör delas upp regionvis och att arbetsmarknadsutbildningen måste styras till det reguljära utbildningsväsendet, ett förslag om lärlingssystem läggs fram. Även Vänsterpartiet är kritiskt, men förordar större resurser och bättre precision.

Det råder inget tvivel om att de senaste årens situation på arbetsmarknaden ställt arbetsmarknadspolitiken inför en nästan övermäktig uppgift. Det har inte varit svårt att kritisera den från skilda utgångspunkter eftersom den inte har varit dimensionerad och utformad för en arbetslöshet av den omfattning som landet upplevt under de gångna åren. Det pågår nu en förnyelse. Politiken inriktas på att återupprätta arbetslinjen, förbättra flexibiliteten och motverka långtidsarbetslösheten. Förenklingar och effektiviseringar har genomförts, och ytterligare förändringar är att vänta. Den arbetsmarknadspolitiska utredningen blir enligt uppgift färdig med sitt arbete inom kort. Utskottet har under hand erfarit att regeringen avser att under nästa år lägga fram en arbetsmarknadspolitisk proposition.

Enligt utskottets mening bör man inte föregripa det förnyelsearbete som re-

geringen initierat genom uttalanden om inriktningen av den framtida politiken på området. Utskottet anser därför att finansutskottet bör avstyrka motionerna Fi16 yrkande 4, Fi17 yrkandena 3 i motsvarande del och 12 samt Fi18 yrkandena 35–37.

1995/96:AU2y

Arbetsrätten

1995/96:AU2y

Arbetsmarknadsutskottet behandlade arbetsrätten så sent som för en dryg månad sedan i betänkande 1995/96:AU3 och tog då ställning till liknande förslag och synpunkter som nu framförs av Moderaterna, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna. Bl.a. avsåg de en återgång till de regler i lagen om anställningsskydd (LAS) och i medbestämmandelagen (MBL) som infördes på förslag av fyrapartiregeringen och som gällde under 1994. Utskottet avstyrkte motionerna huvudsakligen med motiveringen att ambitionen bör vara att söka lösningar kollektivavtalsvägen. Utskottet hänvisade därvid till den förutnämnda Arbetsrättskommissionen. I betänkandet behandlade utskottet också förslag från Moderaterna om en avreglering bestående i ökade möjligheter för parterna i anställningsavtalet att avtala bort det arbetsrättsliga regelverket. Utskottet tog avstånd från tanken att mera generellt göra lagreglerna rent dispositiva.

I enlighet med detta anser arbetsmarknadsutskottet att motionerna Fi15 yrkandena 27 och 28, Fi16 yrkandena 18 och 19 samt Fi18 yrkande 11 bör avstyrkas.

Arbetstider och ledighet m.m.

I början av detta år tillkallades en parlamentarisk kommitté med uppgift att analysera de långsiktiga konsekvenserna av alternativa arbetstidsförkortningar, undersöka på vilket sätt flexibla arbetstider kan införas och utreda konsekvenserna av EG:s arbetstidsdirektiv för det svenska regelsystemet på arbetstidsområdet (dir. 1995:6). Den sistnämnda frågan har behandlats med förtur i ett delbetänkande (SOU 1995:92). I övrigt skall arbetet enligt direktiven vara avslutat före utgången av detta år.

I sammanhanget bör även nämnas att utredningen om ledighetslagstiftningen i betänkandet Ledighetslagstiftningen – en översyn (SOU 1994:41) bl.a. föreslagit en ny studieledighetslag. Det ingår i Arbetsrättskommissionens uppdrag att diskutera detta förslag.

Även på detta område kan således förslag vara att vänta.

Därtill kommer att arbetsmarknadsutskottet ännu inte behandlat motioner om arbetstid, ledighet och semester som väcktes under den allmänna motionstiden i år. Dessa motioner innehåller förslag och synpunkter av samma eller liknande slag som framförs i motionerna med anledning av proposition 25. Vad gäller kds-förslaget om ett sabbatsår bekostat med arbetsmarknadspolitiska medel för personer mellan 45 och 55 år noterar utskottet att socialförsäkringsutskottet tidigare i år (1994/95:SfU10) avvisat förslag om sabbatsår genom frivilligt förtida pensionsuttag.

Arbetsmarknadsutskottet anser med hänsyn till det anförda att det inte finns anledning för riksdagen att nu ta ställning i sak till motionerna Fi16 yrkande 25, Fi17 yrkande 4 och Fi18 yrkande 38, som således bör avstyrkas.

Utbildning och kompetensutveckling

1995/96:AU2y

Av stor vikt för att möta näringslivets ökade kompetenskrav och därmed undvika flaskhalsar är att det finns tillgång till arbetskraft med kvalificerad yrkesutbildning. För att tillgodose detta kompetensbehov måste möjligheter till utbildning ges för både ungdomar och äldre. Som anförts i propositionen får kompetens och utbildning en viktig fördelningspolitisk roll i ett skede med snabba förändringar i arbetsliv och samhälle. Det är också ett sätt att undvika en utveckling med stora grupper lågavlönade i okvalificerade arbeten. Satsningen på kompetensutveckling är också viktig ur ett jämställdhetsperspektiv.

Regeringen kommer enligt propositionen att föreslå en fortsatt kraftfull satsning på vidareutbildning och kompetensutveckling för vuxna. Propositionen betonar näringslivets avgörande ansvar för kompetensutvecklingen för vuxna. Regeringen meddelar sin avsikt att inbjuda arbetslivets företrädare till särskilda överläggningar om kompetensutveckling.

I propositionen redovisas det s.k. Mål 4-programmet "Växtkraft Mål 4" som regeringen utarbetat inom ramen för Europeiska socialfonden. Med programmet underlättas och stöds förändringsviljan och insatserna för kompetensutveckling i näringslivet. Strategin är att stärka ställningen för de anställda genom att koppla ihop åtgärder för att stimulera kompetensutveckling, arbetsorganisatorisk utveckling och företagsutveckling.

Utredningen om kunskapsbildning i arbetslivet avlämnade våren 1994 betänkandet Kunskap för utveckling (SOU 1994:48). Förslagen bereds inom regeringskansliet.

Den s.k. Kunskapslyftskommittén har i uppdrag att i ett första steg föreslå mål för ett nationellt kunskapslyft för vuxna (dir. 1995:67). I ett andra steg skall kommittén bl.a. ta ställning till vilket ansvar som skall vila på den offentligt finansierade utbildningen och på arbetslivet för olika typer av utbildningsinsatser. Den skall också föreslå vilket ansvar varje individ bör ta för sin egen kompetensutveckling.

Enligt regeringen är flera av frågorna akuta och behöver övervägas i ett kortare perspektiv. Regeringen avser att sätta i gång en skyndsam process i nära samband med kommittén.

Det ingår vidare såväl i den Arbetsmarknadspolitiska kommitténs som i Arbetsrättskommissionens uppdrag att diskutera utbildningen inom arbetslivet.

I arbetsmarknadsutskottet finns därtill obehandlade motioner från den allmänna motionstiden i år som rör kompetensutveckling.

Med hänsyn till pågående utrednings- och beredningsarbete samt förestående överläggningar med arbetslivets företrädare saknas det enligt utskottets mening skäl att nu gå in i sakprövning av de förslag som läggs fram i motionerna Fi15 yrkande 37, Fi16 yrkande 27, Fi17 yrkande 5. De bör därför avstyrkas.

Jämställdhetsfrågor

1995/96:AU2y

Jämställdhetsfrågor har ingående behandlats av arbetsmarknadsutskottet i betänkande 1995/96:AU1 för en dryg månad sedan. Där berörs bl.a. löneskillnaderna mellan kvinnor och män och metoder för att angripa problemet. Det finns även ett avsnitt om kvinnor och kompetensutveckling.

Utskottet vill med anledning av motion Fi23 av Karin Pilsäter och Ola Ström (fp) peka på vad som sägs i propositionen om att satsningen på vuxenutbildning och kompetenshöjning är viktig inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. Därigenom kan kvinnor stödjas och stimuleras att skaffa sig arbete inom andra expansiva delar av arbetsmarknaden. Det finns skäl att också peka på att det förutnämnda Mål 4-programmet tar hänsyn till att kvinnors utvecklingsmöjligheter skall prioriteras och tas till vara.

Osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män och metoder att angripa detta har under senare år börjat diskuteras alltmer. Arbetsvärdering prövas i allt större utsträckning som ett medel att motverka lönediskriminering. Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Arbetslivsinstitutet och Arbetsgivarverket är på olika sätt engagerade i frågan. Inom SCB pågår också ett arbete i syfte att förbättra lönestatistiken.

Med hänvisning till detta anser utskottet att någon åtgärd inte kan anses påkallad med anledning av motionerna Fi23 yrkandena 1, 4 och 5 samt Fi24.

Vad sedan gäller det statliga utredningsarbetet har utskottet ingen annan uppfattning än motionärerna om vikten av att jämställdhetsperspektivet blir beaktat, men det kan inte ankomma på arbetsmarknadsutskottet att se till att regeringen följer upp sina egna beslut i form av direktiv till utredningar. Därför bör det nu berörda motionsyrkandet, Fi49 yrkande 1, avstyrkas.

Arbetslöshetsförsäkringen och KAS (avsnitten 6.1 och 6.2)

Allmänna frågor

Propositionen

Regeringen anser att det finns skäl att tydliggöra arbetslöshetsförsäkringens roll som en omställningsförsäkring. Det måste finnas "en borte parentes". Detta ställer krav på framför allt samhällets del av det ömsesidiga åtagandet. Kraftfulla åtgärder måste sättas in för att individer så snabbt som möjligt får ett reguljärt arbete. Möjligheterna till utbildning och kompetenshöjning måste öka.

Motioner

Moderaterna knyter i motion Fi15 an till vad som sägs i propositionen om "en borte parentes" i arbetslöshetsförsäkringen. Detta bör fullföljas genom att antalet ersättningsdagar begränsas till 300. En sådan förändring bör införas tillsammans med de övriga moderniseringar av arbetsmarknadspolitiken som partiet föreslår. Hela försäkringen bör dessutom göras om till ett stödsy-

stem som omfattar alla och som står fritt från de fackliga organisationerna (yrk. 29).

Folkpartiet liberalerna anser i motion Fi16 att riksdagen bör begära förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring, och att "den bortre parentesen" införs nu (yrk. 24). Partiet framhåller också att skyddsnäten måste fungera om fler skall våga språnget och bli företagare. De ytterst strikta a-kassevillkoren för företagare måste förbättras, anser partiet. Något krav på att rörelsen skall ha avvecklats bör inte ställas, utan ersättning skall kunna lämnas även när företaget "lagts i malpåse" (yrk. 22).

Kristdemokraterna anser enligt motion Fi18 att samtliga på arbetsmarknaden skall tillförsäkras ett rimligt försäkringsskydd. Därför bör den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen återinföras, samtidigt som den lägsta ersättningsnivån höjs till 80 % (yrk. 34).

I *Vänsterpartiets* beskrivning i motion Fi17 av regeringspolitiken som ett systemskifte ligger även en kritik mot den sänkta ersättningsnivån i kombination med den "bortre parentesen" (yrk. 3, motsv. del). Partiet avvisar förslaget och menar att det bygger på en felaktig uppfattning om försäkringens funktion i en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Utskottets bedömning

Utskottet kan konstatera att det ligger inom ramen för uppdraget för utredningen "Arbetslöshetsersättning – en omställningsersättning" (dir. 1995: 92) att bl.a. pröva frågan om ersättningsperiodernas längd.

Enligt vad utskottet erfarit under hand kommer regeringen att lämna förslag om utformning och inriktning av reglerna för en "bortre parentes" i arbetslöshetsförsäkringen under 1996.

Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen i fråga om önskvärdheten att göra arbetslöshetsförsäkringens roll som en omställningsförsäkring tydligare. Utskottet ser emellertid ingen anledning att mera preciserat ge uttryck för hur detta bör åstadkommas utan avvaktar förslag i frågan. För utskottet är det dock av allra största vikt att ett sådant förslag också innebär ökade och effektiva insatser för att få de arbetslösa tillbaka i ett reguljärt arbete så snart som möjligt. Möjligheterna till utbildning och kompetenshöjning måste också öka.

De frågor som i övrigt aktualiseras i motionerna omfattas av pågående utredningsarbete. Den nyssnämnda utredningen skall således studera förutsättningar för en sammanhållen försäkring som innebär en integrering av arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet. Utredaren skall också överväga företagens situation och på vilket sätt deras försäkringsbehov bäst organiseras.

Med hänvisning till det pågående utredningsarbetet och de förslag som regeringen aviserar i propositionen anser utskottet att de nu berörda motionsyrkandena bör avstyrkas. Det gäller motionerna Fi15 yrkande 29, Fi16 yrkandena 22 och 24, Fi17 yrkande 3 i motsvarande del och Fi18 yrkande 34.

Skärpt arbetsvillkor

1995/96:AU2y

Nuvarande regler, lagen om arbetslöshetsförsäkring (ALF)

Vissa villkor skall vara uppfyllda för att ersättning skall utbetalas från arbetslöshetsförsäkringen.

Som *allmänt villkor* gäller enligt 4 § att den försäkrade inte kan erhålla lämpligt arbete. Den försäkrade skall därutöver stå till arbetsmarknadens förfogande, dvs. vara arbetsför och i övrigt oförhindrad att ta arbete, vara beredd att anta ett erbjudet lämpligt arbete och vara anmäld till arbetsförmedlingen.

För företagare gäller vissa särskilda regler.

I 5 § preciseras i vilka fall ett erbjudet arbete skall anses som lämpligt.

Utöver detta allmänna villkor skall ett *medlemsvillkor* och ett *arbetsvillkor* vara uppfyllda.

Medlemsvillkoret innebär att den försäkrade skall ha varit medlem i kassan under minst tolv månader, eller i fråga om företagare, normalt 24 månader (6 § första stycket punkt 1). Rätt att bli medlem i en kassa har var och en som uppfyller villkor i kassans stadgar om arbete inom dess verksamhetsområde, dock bl.a. inte om arbete utförs mindre än 17 timmar per vecka (47 §).

Arbetsvillkoret innebär att en viss mängd förvärvsarbete skall ha utförts under en tidsperiod som ligger omedelbart före arbetslösheten. Den arbetslöse skall med andra ord ha en aktuell anknytning till arbetsmarknaden.

Tidsperioden, *ramtiden*, uppgår till tolv månader. Sedan den 1 januari 1995 gäller i fråga om mängden arbete att detta skall ha utförts i minst 80 dagar fördelade på minst fem månader. Endast dag då förvärvsarbete har utförts i minst tre timmar får räknas.

I detta sammanhang anses som förvärvsarbete även anställningar med statliga subventioner, t.ex. beredskapsarbete, anställning med rekryteringsstöd eller nyanställningar enligt det system med avdrag från arbetsgivaravgifter som gäller till utgången av juni 1996. Även anställning med lönebidrag, anställning inom Samhall och skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA) utgör förvärvsarbete enligt 6 §. Detsamma gäller s.k. utbildningsvikariat. Även personer som bedriver näringsverksamhet med s.k. starta-eget-bidrag utför förvärvsarbete i lagens mening. Däremot är arbetsplatsförlagda åtgärder i form av t.ex. arbetslivsutveckling (ALU) och arbetsplatsintroduktion inte att betrakta som förvärvsarbete. Dessa åtgärder utgör definitionsmässigt arbetsmarknadsutbildning och enligt lagar om resp. åtgärd skall den som anvisats åtgärden inte anses som arbetstagare när han eller hon deltar i verksamheten. Motsvarande gällde i fråga om ungdomsintroduktion.

Även annat än det som enligt 6 § utgör förvärvsarbete kvalificerar för ersättning eller utgör s.k. *jämställd tid*. En försäkrad kan i dag kvalificera sig med jämställd tid både för en första ersättningsperiod och för ytterligare ersättning när den första ersättningsperioden löpt till ända.

Vad som är sådan jämställd tid preciseras och begränsas i 7 §:

Arbetsmarknadsutbildning, tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspplikt, tid med föräldrapenningförmåner, semester eller viss annan ledighet från arbetet.

I fråga om arbetsmarknadsutbildning (eller yrkesinriktad rehabilitering) förutsätts för att tiden skall betraktas som jämställd tid normalt att utbildningen fullföljs. Plikttjänstgöring och tid med föräldrapenning är bara jämställt upp till två månader. I den mån tid av detta slag inte är jämställd tid, är den i stället överhoppningsbar.

Jämställd tid kan således hänföra sig både till en anställning (semester och viss annan ledighet) och till sådant som sker utanför ramen för ett anställningsförhållande.

I 8 § finns reglerna om *överhoppningsbar tid*. Bestämmelsen innebär att man inte räknar (hoppas över) tid då ramtiden enligt 6 § skall bestämmas.

Med 8 § förhindras att ett upparbetat förvärvsvillkor eller del av det går förlorat. En person som efter lång tids förvärvsarbete blir sjuk och borta från förvärvslivet kan med stöd av 8 § tillgodoräkna sig det tidigare förvärvsarbetet även om detta skulle ligga längre tid tillbaka än inom den i 6 § angivna ramtiden på tolv månader.

Förutom styrkt sjukdom är bl.a. viss vuxenutbildning, tvångsvård eller frihetsberövande, samt vård av barn under två år överhoppningsbar tid.

Genom en koppling till 7 § blir även viss tid som nämns där överhoppningsbar enligt 8 §, nämligen i den mån tiden inte är jämställd. Arbetsmarknadsutbildning som inte fullföljs, och totalförsvarsppliktstjänstgöring och tid med föräldrapenningförmåner överstigande två månader är således överhoppningsbar tid.

De nu beskrivna reglerna har i systematiskt hänseende – med undantag för det regelsystem som gällde under andra halvåret 1994 – varit i princip oförändrade alltsedan deras tillkomst 1973.

För den arbetsmarknadspolitiska åtgärden *arbetslivsutveckling* finns särskild reglering i lagen (1995:409) om arbetslivsutveckling. Av 2 § följer att tiden i sådan verksamhet skall vara jämställd tid. Vid bestämmande av ramtiden skall tiden vara överhoppningsbar i den mån den inte är jämställd.

Propositionen

I syfte att starkare betona arbetslinjen i försäkringen föreslås att arbetslöshetsersättning skall lämnas första gången enbart till den som blivit arbetslös efter att ha utfört reguljärt förvärvsarbete, dvs. den sökande skall ha varit etablerad på arbetsmarknaden. Dagens regler innebär att man vid en tillfällig anställning på kanske bara någon månad kan få inträde i en arbetslöshetskassa och efter ett drygt års medlemskap få arbetslöshetsersättning på ett arbetsvillkor som helt uppfyllts med annat än reguljärt förvärvsarbete. Genom att reguljärt arbete ges en central roll för att kvalificera framträder det försäkringsmässiga inslaget i arbetslöshetsförsäkringen tydligare, sägs det i propositionen.

Vissa arbeten för vilka statligt stöd lämnas skall därför inte längre kvalificera för en första ersättningsperiod. Det gäller anställning på s.k. utbildningsvikariat, beredskapsarbete och egen verksamhet med starta-eget-bidrag.

Vid fortsatt eller senare arbetslöshet skall däremot arbetsvillkoret kunna uppfyllas med jämställd tid. Den som kvalificerat sig för en första period genom reguljärt förvärvsarbete kan alltså få ytterligare ersättningsperioder genom tid i beredskapsarbete eller andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller tid med föräldrapenningförmåner eller genom totalförsvarsplikt under viss begränsad tid.

Lagtekniskt föreslås följande.

Viss ledighet som i dag betraktas som jämställd tid enligt 7 § skall i stället anses som förvärvsarbete, vilket klargörs genom ändringar i 6 och 7 §§. Det är semester, eller annan ledighet – med helt eller delvis bibehållen lön – än för sjukdom, totalförsvarsplikt eller barns födelse.

I ett nytt andra stycke 6 § undantas från begreppet förvärvsarbete de ovan nämnda tre slagen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

7 § skall till skillnad från i dag bara ta sikte på den som en gång har påbörjat en ersättningsperiod. För denne skall viss tid jämnställas med förvärvsarbete. Utöver vad som gäller i dag skall de nyss angivna tre slagen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder omfattas.

Förändringarna innebär alltså både att viss tid som i dag är att anse som jämställd i stället skall likställas med förvärvsarbete och att tid som nu anses utgöra förvärvsarbete i stället blir jämställd tid.

Begreppet jämställd tid kommer således att få en förändrad innebörd i förhållande till i dag.

En anpassning görs också i lagen om arbetslivsutveckling. Den tid som en arbetslös deltagit i sådan verksamhet skall anses som jämställd tid enligt 7 § ALF.

Några förändringar i fråga om vad som skall vara överhoppningsbar tid föreslås inte.

Nuvarande regler, KAS

Reglerna om kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) är i fråga om arbetsvillkor, jämställd tid och överhoppningsbar tid uppbyggda enligt i princip samma modell som i ALF. Något krav på medlemskap i arbetslöshetskassa uppställs inte.

Utformningen av arbetsvillkoret skiljer sig dock något åt mellan de båda systemen.

Förutom genom förvärvsarbete och jämställd tid kan kvalificering ske genom det s.k. studerandevillkoret (9 §). Rätt till ersättning har även den som efter avslutad utbildning på heltid, som omfattar minst ett läsår och som berättigar till studiesocialt stöd, under viss ramtid stått till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande eller förvärvsarbetat minst 90 dagar.

Rätt till KAS har också en försäkrad enligt ALF, vars ersättningsperiod har

gått till ända sedan han fyllt 60 år.

1995/96:AU2y

Vad som betraktas som jämställd tid enligt 7 § KAS sammanfaller med 7 § ALF, med den skillnaden att även viss vård i hemmet omfattas (7 § första stycket första punkten).

Propositionen

Regeringen föreslår motsvarande förändring i fråga om KAS när det gäller möjligheten att kvalificera sig för en första ersättningsperiod. Även för KAS skall det krävas kvalificering genom reguljärt förvärvsarbete för en första ersättningsperiod. Alltjämt skall det dock vara möjligt att kvalificera sig genom att uppfylla studerandevillkoret.

Den lagtekniska lösningen är densamma som beträffande ALF, dvs. det föreslås ändringar i 6 och 7 §§ och anpassning i lagen om arbetslivsutveckling.

Någon ändring föreslås inte heller i denna lag i fråga om vad som skall betraktas som överhoppningsbar tid.

Ikraftträdande

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1996. Detta innebär att den som första gången söker ersättning som avser tid fr.o.m. denna dag skall uppfylla arbetsvillkoret enligt de nya reglerna.

Motioner

Vänsterpartiet motsätter sig i motion Fi17 (yrk. 13) förslaget om skärpt arbetsvillkor. Från arbetstagarens synpunkt är utbildningsvikariat och beredskapsarbete normalt arbete som följer kollektivavtalen. Enligt partiet bör A-kasseutredningen analysera frågan i ett större sammanhang.

Ulla Hoffmann m.fl. (v) är enligt motion Fi50 kritiska mot regeringsförslaget följder för föräldralediga. En föräldraledig kvinna med kort förvärvsliv bakom sig riskerar att bli utan a-kassa. Reglerna inskränker kvinnors rättigheter att kombinera förvärvsarbete med skötsel av små barn och att betraktas som enskilda individer i ekonomiskt hänseende. Därför bör föräldraledighet jämställas med reguljärt förvärvsarbete, anser motionärerna.

Utskottets bedömning i fråga om skärpt arbetsvillkor

Kostnaderna för utbetalda arbetslöshetsersättningar är mycket höga. Fram till och med oktober i år har mer än 30 miljarder kronor utbetalats avseende närmare 66 miljoner ersättningsdagar. Till detta kommer ersättningar för personer i ALU, hittills i år nära 3,5 miljarder kronor. Med nuvarande finansieringsmodell, 4,32 % arbetsmarknadsavgift och en finansieringsavgift uppgående till 70 % av den genomsnittliga dagpenningen, beräknas att en arbetslöshetsnivå på ungefär 6 % är finansierad. Dessa siffror visar tydligt att det är angeläget med besparingar inom det kontanta arbetslöshetsstödet.

Ett sätt att minska kostnaderna är att kräva en starkare anknytning till arbetsmarknaden av den som begär ersättning. Enligt propositionen är det rimligt att sökanden har varit etablerad på arbetsmarknaden för att få arbetslöshetsersättning första gången. Förutom att åstadkomma en besparingseffekt är avsikten med regeringens förslag i denna del att understryka det försäkringsmässiga inslaget i försäkringen. Detta sker genom att reguljärt arbete ges en central roll för kvalificering för ersättning.

Liksom regeringen anser utskottet att den som gör anspråk på arbetslöshetsersättning skall ha en fast anknytning till arbetsmarknaden. Riksdagens beslut för snart ett år sedan att på förslag av utskottet skärpa arbetsvillkoret genom att öka det från 75 till 80 dagars förvärvsarbete fördelade på minst fem i stället för fyra månader hade sådan innebörd.

Det nu framlagda förslaget går ytterligare i riktning mot att den som skall kunna få ersättning på grund av arbetslöshet skall ha varit fast förankrad i arbetslivet. I kompletteringspropositionen i våras aviserade regeringen att det skulle krävas ett arbetsvillkor som endast består av förvärvsarbete för en första ersättningsperiod. Arbetsmarknadsutskottet betonade i sitt yttrande till finansutskottet (1994/95:AU4y) vikten av att alla större förändringar som görs i arbetslöshetsförsäkringen grundar sig på ett ordentligt underlag. Förändringarna kan få stora ekonomiska effekter för enskilda, och det är därför nödvändigt att effekterna av olika förslag tydligt kan utläsas av materialet. Om möjligt bör förslagen först beredas av en offentlig utredning. I fråga om det aviserade förslaget förutsatte utskottet ett fullgott beredningsunderlag. Utskottet står fast vid vad som anfördes i det nyssnämnda yttrandet.

Regeringsförslaget går längre än vad som aviserades i så måtto att inte allt förvärvsarbete skall kvalificera för en första ersättningsperiod. I huvudsak skall bara s.k. reguljärt arbete godtas. Enligt utskottets mening kan man diskutera hur långt denna princip bör tillämpas. Subventionerade anställningar kan ha mer eller mindre likhet med reguljärt arbete. Den föreslagna lösningen innebär, förutom att arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering hålls utanför, att man gör åtskillnad mellan olika slag av förvärvsarbete. Vissa av staten subventionerade anställningar skall vara likställda med reguljärt arbete, åter andra skall bara kvalificera för ersättning vid fortsatt arbetslöshet. Anställning med lönebidrag och med rekryteringsstöd kommer alltså att vara fullt ut kvalificerande för ersättning och detsamma gäller nyanställningar med anställningsstöd (RAS). Däremot kommer utbildningsvikariat, beredskapsarbete och arbete i eget företag med starta-eget-bidrag inte att kvalificera för en första ersättningsperiod. Det är först sedan en person en gång påbörjat en ersättningsperiod som sådant förvärvsarbete kan tillgodoräknas.

Utskottet känner viss tveksamhet inför den avgränsning som propositionen bygger på, och detta gäller särskilt förslaget om att beredskapsarbete och utbildningsvikariat inte skall vara kvalificerande för förstagångsersättning. Effekterna av förslagen är inte belysta så som utskottet förutsatte i det förutnämnda yttrandet. Utskottet är ändå, med hänsyn till behovet av besparingar i arbetslöshetsersättningarna, berett att ställa sig bakom förslagen med vissa

reservationer i enlighet med vad som utvecklas nedan.

Som ett alternativ till det nu framlagda förslaget anser utskottet att A-kasseutredningen bör överväga en ytterligare förlängning av den tid som en person skall ha förvärvsarbetat för att komma i fråga för en första ersättningsperiod. Utskottet anser att en sådan skärpning av arbetsvillkoret är ett tydligare och enklare sätt att uttrycka kravet på fast förankring på arbetsmarknaden. En betydande besparing skulle kunna uppnås på det sättet.

Med regeringsförslaget kan det inträffa att en person med ett upparbetat arbetsvillkor som anvisas en subventionerad anställning går miste om rätt till ersättning vid senare inträffad arbetslöshet. Denna anställning kvalificerar inte för en första ersättningsperiod och till följd av att tiden i anställningen inte föreslås bli överhoppningsbar enligt 8 § kan det upparbetade arbetsvillkor som föregick den subventionerade anställningen gå förlorat. Utskottet anser att detta är en icke acceptabel effekt av förslaget. Därför bör enligt utskottets mening gälla att den som har ett upparbetat villkor när en sådan anställning anvisas får tillgodoräkna sig även detta arbete när ersättningsrätten senare provas. I praktiken innebär detta att ersättningsrätten blir bedömd på motsvarande sätt som om personen redan hade påbörjat en ersättningsperiod enligt 7 §.

Detta kan regleras genom ett tillägg till 6 § i resp. lag. I sammanhanget föreslår utskottet även en annan ändring i lagförslaget. Som det nu utformats görs det i 6 § till en definitionsfråga om en subventionerad anställning eller verksamhet med starta-eget-bidrag skall anses som förvärvsarbete. I 6 § anses sådant arbete inte som förvärvsarbete, medan 7 § i lagförslaget bygger på att det utgör förvärvsarbete. En bättre lösning vore enligt utskottets mening att i båda lagrummen utgå från att det är förvärvsarbete, men i 6 § föreskriva att det inte får tillgodoräknas vid uppfyllande av arbetsvillkoret.

Med dessa ändringar skulle 6 § andra stycket i resp. lag kunna ges följande lydelse:

Vid prövning av arbetsvillkoret bortses från förvärvsarbete som 1. arbetsgivaren finansierat med stöd av lagen (1995:411) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter eller förordningen (1987:411) om beredskapsarbete, eller som 2. bedrivits med stöd av förordningen (1984:523) om bidrag till arbetslösa m.fl. som startar egen näringsverksamhet. Detta gäller dock inte i fråga om förvärvsarbete enligt punkt 1 om den försäkrade/sökanden då arbetet påbörjas uppfyller arbetsvillkoret med annat förvärvsarbete än som nyss sagts.

Enligt vad utskottet erfarit är det ett begränsat antal personer som när de anvisas en subventionerad anställning av nu avsett slag har ett upparbetat arbetsvillkor utan att ha börjat en ersättningsperiod. Om de börjat lyfta ersättning gäller 7 §, och i det fallet får de tillgodoräkna sig anställningen för att uppfylla ett nytt arbetsvillkor. Den minskning av besparingseffekten som blir följden av utskottets förslag i denna del bör således vara begränsad.

Utskottet konstaterar i sammanhanget att de nya reglerna inte innebär nå-

gon förändring i fråga om möjligheterna att uppfylla medlemsvillkoret. Enligt 47 § kan var och en som uppfyller villkor i kassans stadgar om arbete inom dess verksamhetsområde bli medlem. Ett krav är dock att förvärvsarbete utförs i genomsnitt minst 17 timmar per vecka.

I fråga om utbildningsvikariatet finns enligt utskottets mening anledning till ett förtydligande. Den nya regeln avser endast den som ersätter en arbetstagare som utbildar sig. Ersättaren kan således inte kvalificera sig för en första ersättningsperiod genom vikariatet.

De nya reglerna förutsätter att den som bedömer rätten till ersättning har kännedom om vad för slags förvärvsarbete det är fråga om. De uppgifter som arbetsgivaren på begäran skall lämna enligt 32 § ALF resp. 30 § KAS torde därför behöva kompletteras.

Utskottet vill vidare anföra följande. Den föreslagna 7 § om uppfyllande av arbetsvillkoret genom jämställd tid avser den som *en gång* påbörjat en ersättningsperiod. Den tar således sikte på såväl fortsatt arbetslöshet som senare inträffad arbetslöshet. Den tidigare påbörjade ersättningsperioden kan ligga mycket långt tillbaka i tiden. Utskottet känner sig tveksamt till att en person som påbörjat en ersättningsperiod någon gång långt tidigare skall behandlas mera förmånligt än den som inte förut lyft ersättning. En sådan regel är diskutabel även med tanke på de utredningssvårigheter som kan uppstå. Den tidigare ersättningsperioden kan hänföra sig till en annan arbetslöshetskassa. En uppstramning av 7 § i det nu angivna hänseendet skulle innebära en besparing i förhållande till regeringsförslaget. Enligt utskottets mening bör A-kasseutredningen överväga även den nu angivna frågeställningen.

De nya reglerna föreslås som nämnts träda i kraft vid årsskiftet. Vid prövningen av rätten till förstagångsersättning som avser tid efter ikraftträdandet får subventionerat arbete eller jämställd tid inte tillgodoräknas ens om det ligger i tiden före ikraftträdandet.

Utskottet anser det rimligt att personer som före ikraftträdandet påbörjat ett beredskapsarbete eller ett utbildningsvikariat skall kunna tillgodoräkna sig detta arbete för uppfyllande av arbetsvillkoret enligt de äldre reglerna.

En sådan övergångsregel skulle kunna ha följande lydelse:

Rätten till ersättning för den som inte påbörjat en ersättningsperiod och som före ikraftträdandet påbörjat sådant förvärvsarbete som avses i 6 § andra stycket punkten 1 skall i fråga om detta arbete bedömas enligt 6 § i dess äldre lydelse.

Med de nu angivna ändringarna är utskottet berett att ställa sig bakom regeringsförslaget. Utskottet återkommer till kostnadseffekterna av förslagen. Ställningstagandet innebär att motionerna Fi17 yrkande 13 och Fi50 bör avstyrkas.

Avstängning från rätt till ersättning

1995/96:AU2y

Nuvarande regler, ALF

I 29–31 §§ ALF finns regler om avstängning från ersättning vid självförvärlad arbetslöshet.

I 29 § anges i vilka fall avstängning skall ske. Reglerna har mycket gammalt ursprung och återfanns redan i 1934 års förordning om erkända arbetslöshetskassor. Därifrån är de överförda till 1956 års kassaförordning och vidare till den nuvarande 1973 års lag om arbetslöshetsförsäkring. De har sedan dess varit i stort sett oförändrade. I paragrafen anges fyra olika slag av avstängningsgrundande beteenden:

1. lämna arbetet frivilligt utan giltig anledning,
2. skiljas från det på grund av olämpligt uppträdande,
3. avvisa erbjudet lämpligt arbete eller
4. utan att uttryckligen ha avvisat sådant arbete ändå genom sitt uppträdande uppenbarligen vålla att anställning inte kommer till stånd.

Reglerna samspelar med bestämmelsen i 5 § om vad som skall anses utgöra lämpligt arbete och även med den grundläggande definitionen i 4 § av begreppet arbetslös.

I 30 § anges vilka avstängningstider som skall gälla enligt principen ju längre varaktighet på arbetet, desto längre avstängningstid. Avstängningstiden mäts i ersättningsdagar (dvs. beloppsmässigt) men maximeras av tid som mäts i kalenderdagar.

För närvarande är avstängningstiden *fem* dagar om arbetet skulle ha varit högst fem dagar, *tio* dagar om arbete skulle ha varit sex till tio dagar och *tjugio* dagar om arbetet skulle ha varit mer än tio dagar. I avstängningstiden räknar man bara in dagar för vilka karenstid skulle ha tillgodoräknats eller dagpenning ha lämnats om den försäkrade inte hade blivit avstängd, eller dagar då förvärvsarbete utförts. Den totala avstängningstiden får inte överstiga 14, 28 resp. 56 kalenderdagar.

I fall då det är uppenbart att den arbetslöse inte vill anta erbjudet arbete krävs det 20 dagars arbete innan ersättning kan utbetalas, den s.k. 20-dagarsregeln vid arbetsovilja. Exempel på detta är att den försäkrade vid upprepade tillfällen avvisat lämpligt erbjudet arbete eller lämnat arbetet frivilligt utan giltig anledning.

Enligt 31 § skall avstängningsbestämmelserna i 29 och 30 §§ tillämpas analogt i fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder som berättigar till utbildningsbidrag.

I Regelbok för arbetslöshetskassor, utgiven av Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), anges att starka skäl måste föreligga för att en medlem skall anses ha giltig anledning att sluta sitt arbete på egen begäran. I en kommentar i regelboken anges som exempel på sådana starka skäl att en medlem inte fått ut lön av arbetsgivaren eller att arbetet är olämpligt för honom av hälsoskäl, vilket måste styrkas, i regel med läkarintyg.

AMS har vidare utfärdat vissa föreskrifter om vad som skall anses som gil-

tig anledning att lämna sitt arbete.

Som giltig anledning att lämna arbetet godtas flyttning av hem eller arbetsplats under vissa angivna omständigheter. Vidare anses en medlem som slutat ett deltidsarbete på grund av att ersättningsrätten avbrutits enligt 20 § förordningen (1988:1400) om arbetslöshetsförsäkring ha haft giltig anledning att lämna sitt arbete. Samma gäller en medlem som slutat en tillsvidareanställning på deltid på grund av att rätten till ersättning begränsats enligt 21 a § i förordningen.

I en rättsvetenskaplig undersökning av professor Anna Christensen som publicerades år 1980, Avstängning från arbetslöshetsersättning, finns en redogörelse för lagens förarbeten och ett stort antal rättsfall. Författaren indelar de s.k. vägransgrunderna, dvs. de skäl som anförs för att avvisa eller sluta ett arbete, i tre grupper, arbetsmarknadsrelaterade, personrelaterade och företagsrelaterade.

Frågan om vad som är lämpligt arbete och följderna av att avvisa ett sådant omfattas av Utredningen om arbetslöshetsersättningen – en omställningser-sättning (dir. 1995:92). Utredaren skall enligt direktiven slutredovisa uppdraget senast den 30 september 1996, men enligt vad som sägs i propositionen avser regeringen att be utredarna att redovisa överväganden och förslag i centrala frågor i februari 1996.

Nuvarande regler, KAS

De nu beskrivna reglerna i ALF har sin motsvarighet i KAS-systemet.

Propositionen

Under rubriken *Kontraktet mellan den enskilde och samhället skall stärkas* föreslår regeringen skärpningar av avstängningsreglerna. I propositionen erinras om den sedan länge gällande principen att den som frivilligt avstår från de möjligheter till arbete som finns inte omedelbart bör komma i åtnjutande av arbetslöshetsersättning som alternativ till en arbetsinkomst. De nu gällande avstängningstiderna har emellertid sitt ursprung i en helt annan arbetsmarknadssituation och i ett helt annat statsfinansiellt läge, sägs det i propositionen. De resurser som samhället ställer till förfogande för att komma till rätta med arbetslösheten måste utnyttjas fullt ut för att hjälpa alla de arbetslösa som ofrivilligt har fått lämna sina arbeten och som inte ges en chans att komma in på arbetsmarknaden, sägs det vidare. Ett verksamt sätt att visa detta är att förlänga avstängningstiderna, vilket bl.a. torde öka intresset hos arbetstagaren att tillsammans med arbetsgivaren och den fackliga organisationen försöka komma till rätta med orsaken till att han eller hon vill lämna sin arbetsplats och på så sätt förhindra att arbetslöshet uppstår.

I propositionen föreslås således förlängda avstängningstider. Till skillnad från vad som gäller i dag skall olika tider gälla för olika slag av avstängningsgrundande beteenden. Längre tider skall gälla för den som skilts från arbetet på grund av otillbörligt förfarande, avvisat erbjudet lämpligt arbete

eller som genom sitt uppträdande uppenbarligen vållat att anställning inte kommit till stånd (punkterna 2–4) än för den som lämnat sitt arbete utan giltig anledning (punkt 1).

I anslutning till avstängningsgrunderna enligt punkterna 3 och 4 anføres i propositionen att reglerna inom försäkringen måste ges en sådan utformning att den arbetslöse så snart som möjligt åter kommer i arbete. En förlängning av avstängningstiderna innebär en besparing av medlen för arbetslöshetserstatningen och understryker vikten av att den arbetslöse på alla sätt måste sträva efter att komma ur sin arbetslöshet.

För avstängning enligt punkterna 2–4, dvs. då den försäkrade skilts från anställningen på grund av otillbörligt uppträdande, avvisat erbjudet lämpligt arbete eller genom sitt uppträdande uppenbarligen vållat att anställning inte kommit till stånd, skall avstängningstiden vara 20, 40 resp. 60 ersättningsdagar. Den totala avstängningstiden får i dessa fall dock inte överstiga 56, 112 resp. 168 kalenderdagar.

I anslutning till förslaget såvitt avser den som lämnar sitt arbete utan giltig anledning föreslås att den som utsatts för kränkande särbehandling, t.ex. trakasserier eller mobbning, skall anses ha haft giltig anledning att lämna arbetet. En förutsättning är dock att förhållandet styrks med läkarintyg eller liknande och att konstruktiva försök gjorts för att komma till rätta med problemen. Om den sökande lämnat sin anställning av detta skäl har det varken varit frivilligt eller utan giltig anledning. Den förändrade bedömning som skall ske i dessa fall kommer till uttryck genom att man slopar ordet ”frivilligt” i 29 § första stycket första punkten. Avstängning skall således ske om den försäkrade ”lämnat sitt arbete utan giltig anledning”.

I det nyssnämnda fallet skall avstängningstiden vara 10, 20 resp. 40 ersättningsdagar och den längsta tiden mätt i kalenderdagar 28, 56 resp. 112 dagar.

Vid upprepade fall av självförvållad arbetslöshet skall kravet på utfört arbete innan ersättning åter kan lämnas utökas från 20 till 80 dagars förvärvsarbete.

De föreslagna avstängningstiderna framgår av nedanstående tabell.

Avstängningsgrund	Avstängningstider fn/prop.			
	Arbetets varaktighet max. 5 dgr	6–10 dgr	mer än 10 dgr	
1. lämnat arbetet	5/10 14/28	10/20 28/56	20/40 56/112	ers. dgr max. kalenderdgr
2. skilts från arbetet	5/20 14/56	10/40 28/112	20/60 56/168	ers. dgr max. kalenderdgr
3. avvisat arbetet				
4. vållat att ar- betet ej kom- mit till stånd				

Slutligen föreslås en samordningsregel mellan ALF och KAS. En sökande som blivit avstängd från ersättning från KAS skall vara avstängd från ersättning enligt ALF även om han eller hon skulle uppfylla medlemsvillkoret under avstängningstiden. Detta regleras genom ett nytt tredje stycke i ALF.

Motion

Vänsterpartiet motsätter sig i motion Fi17 (yrk. 14) förslaget om förlängda avstängningstider. Att människor säger upp sig frivilligt beror ofta på missförhållanden på arbetsplatsen, sägs det i motionen. Det är mycket olyckligt att införa regeländringar innan en samlad bedömning gjorts av A-kasseutredningen. Partiet pekar också på konsekvenser såsom att personer låses in i olämpliga arbetssituationer och att tillväxten påverkas negativt av minskad rörlighet på arbetsmarknaden.

Utskottets överväganden i fråga om avstängningsreglerna

En ambition bakom regeringens förslag i fråga om arbetslöshetsförsäkringen är att göra det försäkringsmässiga inlaget tydligare. Det är en grundläggande försäkringsrättslig princip att den som avsiktligt framkallar ett försäkringsfall inte skall ha rätt till ersättning enligt försäkringen. Utskottet anser att det ligger i linje med detta att tydligare markera att den som avstår från möjligheter till arbete måste vänta innan han kan få ersättning på grund av sin arbetslöshet. Man kan anta både att en arbetstagare inte lämnar arbetet om det inte finns starka skäl för det och att benägenheten att anta ett erbjudet lämpligt arbete ökar, om påföljden annars blir en relativt lång period utan ersättning. Så till vida bör de föreslagna reglerna ha en positiv effekt.

Utskottet anser att regeringens förslag också är väl motiverade av besparingsskäl. Med de mycket höga kostnaderna för arbetslösheten är det rimligt att den vars arbetslöshet är självförvållad får stå tillbaka längre tid än i dag innan han eller hon kan komma i fråga för ersättning.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att någon förändring inte är avsedd i förhållande till i dag i fråga om vad som skall utgöra skäl för avstängning utom i ett avseende. Skäl av olika slag, hänförliga till arbetsmarknaden, den enskilde eller till arbetet, skall således alltså kunna godtas. Den enda förändrade bedömning som skall komma till stånd avser den som lämnar sitt arbete efter att ha utsatts för kränkande särbehandling. Vad som åsyftas är trakasserier eller mobbning av den anställde. Genom att ta bort ordet "frivilligt" i 29 § punkt 1 ALF resp. 26 § punkt 1 KAS är avsikten att markera att den som lämnat sin anställning av detta skäl inte gjort det vare sig frivilligt eller utan giltig anledning. Som utskottet förstår saken är den förändrade bedömning som är avsedd för sådana fall att se som en uppmjukning i förhållande till i dag.

Utskottet anser att det liksom hittills måste finnas starka skäl för att en försäkrad skall anses ha giltig anledning att sluta en anställning (prop. 1973:56

s. 184). En anställd som behandlats kränkande kan ha sådana starka skäl. I propositionen sägs att en förutsättning för att giltig anledning skall anses föreligga är att förhållandet styrkts med läkarintyg eller liknande och att konstruktiva försök gjorts att komma till rätta med problemen. Utskottet vill för sin del anföra följande. Ett läkarintyg skulle kunna tala för att den utsatte verkligen tagit illa vid sig. Normalt torde dock ett sådant intyg – om det alls är möjligt att införskaffa – inte kunna styrka mer än den drabbades upplevelse och besvär. Även sådant som kan framkomma genom kontakter t.ex. med den fackliga organisationen eller med en anpassningsgrupp bör kunna ingå i underlaget för bedömningen. Normalt bör det också krävas att konstruktiva försök gjorts på arbetsplatsen att komma till rätta med problemen. Det kan dock tänkas fall då den drabbade inte bör lastas för att sådana försök inte kommit till stånd. Vidare kan det i fråga om mycket små arbetsplatser vara så att den enda utredning som står till buds består av motstridiga uppgifter från de berörda – arbetstagaren och arbetsgivaren. Detta bör inte utesluta att arbetstagaren ändå kan anses ha haft giltig anledning att lämna arbetet. Utskottet vill med det anförda framhålla att det inte bör vara någon absolut förutsättning att förhållandet styrkts med läkarintyg eller liknande och att försök gjorts att komma till rätta med problemen. Förhållandena skiftar alltför mycket för att det skall vara möjligt att i förväg slå fast vad som kan utgöra giltig anledning och vad som skall krävas för att visa detta. Hänsyn måste tas till omständigheterna i det enskilda fallet.

Utskottet vill även påpeka följande. När det i lagen i dag sägs att avstängning skall ske om den försäkrade lämnat sitt arbete *frivilligt* utan giltig anledning ligger det nära till hands att tolka detta så att den försäkrade inte skall ha förmått att lämna sitt arbete, det skall vara hans eget val. Annars är arbetslösheten inte självförvållad. Ett slopande av ordet ”frivilligt” skulle kunna tolkas i annan riktning än vad som är avsett, dvs. att lagen inte längre skulle ge utrymme för att se till vad som faktiskt ligger bakom att den anställda lämnar arbetet. Avsikten är emellertid som nämnts att den som lämnar arbetet efter att ha utsatts för kränkande särbehandling inte skall avstängas. Att frivilligrekvisitet tas bort betyder att den nu angivna bedömningen fortsättningsvis i stället får ske med utgångspunkt i rekvisitet ”giltig anledning”. Den som efter t.ex. trakasserier och mobbning lämnar arbetet på ett sätt som egentligen gör att det inte kan anses frivilligt kan anses ha giltig anledning att göra så.

När det gäller förslaget om förlängd avstängningstid för den som lämnat sitt arbete anser utskottet att en skärpning i förhållande till propositionen är motiverad av besparingsskäl. Utskottet förordar att den längsta avstängningstiden för detta fall skall vara 45 i stället för 40 dagar. Detta föranleder ändringar i de framlagda förslagen såvitt avser 30 § ALF och 27 § KAS.

Utskottet övergår nu till synpunkterna från Vänsterpartiet på de förlängda avstängningstiderna. Invändningarna går ut på att arbetsmarknadens funktionssätt påverkas negativt av ett system som låser in människor i olämpliga arbetssituationer. Även tillväxten kan påverkas av mindre rörlighet. Partiet

pekar också på att människor säger upp sig frivilligt därför att det råder missförhållanden på arbetsplatsen.

Med anledning av detta vill utskottet för sin del uttala att de nya reglerna säkerligen kan påverka många val om de skall säga upp sig eller fortsätta en anställning, vilket kan få effekter av det slag som Vänsterpartiet pekar på. En belysning av detta saknas i propositionen. Därför värdesätter utskottet att hela frågan om vad som skall anses som lämpligt arbete och utgöra giltig anledning att lämna arbetet omfattas av Utredningen om arbetslöshetsersättningen. Man kan utgå från att utredningen i det sammanhanget även belyser de effekter av skärpta regler som Vänsterpartiet befarar.

Vad slutligen gäller förslaget om återkvalificering vid arbetsovilja, t.ex. upprepade fall av avstängningsgrundande beteende (30 § tredje stycket ALF resp. 27 § tredje stycket KAS), konstaterar utskottet en skillnad i förhållande till den föreslagna motsvarande regeln om återkvalificering efter fusk enligt 34 § ALF resp. 35 § KAS. I det senare fallet kan återkvalificering enbart ske med förvärvsarbete enligt den nya 6 §, dvs. i princip enbart genom reguljärt arbete. Någon sådan begränsning föreslås inte i propositionen för återkvalificering vid avstängning på grund av arbetsovilja. Utskottet anser att det finns skäl att se mycket allvarligt på sådana fall. På motsvarande sätt som vid fusk bör en person som avstängts av detta skäl kunna återkvalificera sig endast genom sådant arbete som enligt 6 § första stycket berättigar till en första ersättningsperiod. Utskottet föreslår därför den ändringen i lagförslagen att 30 § tredje stycket ALF resp. 27 § tredje stycket KAS får följande lydelse:

 Är det uppenbart att en försäkrad/stödtagaren inte vill anta lämpligt arbete, såsom då den försäkrade/stödtagaren vid upprepade tillfällen antingen har avvisat erbjudet sådant arbete eller lämnat sitt arbete utan giltig anledning, skall den försäkrade/stödtagaren vara avstängd till dess han eller hon utfört sådant förvärvsarbete som enligt 6 § första stycket får tillgodoräknas för uppfyllande av arbetsvillkoret under 80 dagar.

Med det anförda och med den ovan angivna ändringen i det framlagda lagförslaget är utskottet berett att ställa sig bakom propositionen i denna del. Detta innebär att Vänsterpartiets motion Fi17 yrkande 14 bör avstyrkas i motsvarande del.

Åtgärder mot fusk med arbetslöshetsförsäkringen

Nuvarande regler, ALF resp. KAS

ALF innehåller tre olika slag av regler mot den som lämnar felaktiga uppgifter om sådant som har betydelse för rätten till ersättning, nämligen uteslutning, fränkännande och återbetalning.

Enligt 48 § får en arbetslöshetskassas styrelse *utesluta* en medlem som medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift om förhållande som har betydelse för rätten till ersättning. Ett beslut om ute-

slutning innebär att man inte kan få ersättning igen förrän ett nytt medlemsvillkor är uppfyllt, dvs. tidigast efter 12 resp. 24 månader.

I 34 § ges arbetslöshetskassan möjlighet att bestämma om en alternativ påföljd. Finner kassan att en försäkrad medlem som lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter inte bör uteslutas *kan* kassan i stället *frånkänna* medlemmen rätt till ersättning för en tid av *högst ett år*.

Återbetalning av utgiven ersättning regleras i 36 § ALF vars första stycke har följande lydelse:

Har någon genom oriktig uppgift eller genom underlåtenhet att fullgöra honom åvilande uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ersättning utgått obehörigen eller med för högt belopp eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit ersättning och har han skäligen bort inse detta, skall det som betalats ut för mycket återbetalas, om ej i särskilt fall anledning föreligger att helt eller delvis efterge återbetalningsskyldighet.

I **KAS-systemet**, som ju inte förutsätter medlemskap i en arbetslöshetskassa, finns i 35 § en motsvarighet till frånkännanderegeln i ALF. Det kontanta arbetsmarknadsstödet *får indragas eller skäligen nedsättas* om stödtagaren medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift. Någon tidsgräns anges inte.

En motsvarande *återbetalningsregel* som i ALF finns i 36 § KAS.

Den som fuskar med arbetslöshetsersättningen kan självfallet även drabbas av det straffrättsliga påföljdssystemet.

Propositionen

Regeringen föreslår skärpning av sanktionsreglerna. Med hänvisning till en rapport från Riksrevisionsverket (RRV) om omfattningen av fusket anser regeringen att det finns anledning till ett kraftfullt ingripande. I rapporten, Fusk – systembrister och fusk i välfärdssystemen, görs uppskattningen att 6–10 % av det utbetalade beloppet i arbetslöshetsersättningen går till personer som utför svart arbete. RRV gör också antaganden om att arbetslöshetsersättning i viss utsträckning utbetalas till personer som för samma tid utför ordinarie heltidsarbete. Regeringen anser att det finns anledning att ingripa kraftfullt mot de personer som fuskar sig till ersättning.

I fråga om ALF föreslås följande.

Om kassan finner att medlemmen inte bör uteslutas *skall* medlemmen i stället frånkännas rätt till ersättning. Regeln, som i dag är fakultativ, görs således obligatorisk. Frånkännandetiden sätts till *minst* 130 dagar, vilket i tid motsvarar ungefär sex månader. Om det finns särskilda skäl, såsom att den felaktiga uppgiften lett till ersättning under endast enstaka dagar vid något tillfälle, får frånkännandet bestämmas till färre ersättningsdagar.

För att utbetalning åter skall kunna ske måste medlemmen ha utfört sådant förvärvsarbete under 80 dagar. Endast sådant arbete som berättigar till en

första ersättningsperiod får räknas, och endast dag då arbete utförts minst tre timmar.

1995/96:AU2y

I fråga om KAS föreslås följande.

Regeln i 35 § KAS utformas i fråga om indragning av stödet på samma sätt som i ALF. Stödet *skall* som huvudregel dras in *helt* för en minsta tid av 130 stöddagar. Stöd får därefter betalas ut först sedan stöddagaren förvärvsarbetat under 80 dagar.

Motion

Vänsterpartiet framställer inga yrkanden med anledning av förslaget i denna del men framhåller i sin motion Fi17 att attityden mot fusk måste vara klar och bestämd. När hårdare tag föreslås borde det också finnas förslag om hur dessa skall efterlevas. Partiet förutsätter att kriterierna för grov vårdslöshet och fusk är sådana att förseelser av mindre allvarligt slag inte skall leda till en så allvarlig påföljd. När det gäller uteslutning förutsätter partiet att arbetsmarknadsutskottet reder ut eventuella oklarheter i förslaget såvitt avser frågan om ett nytt medlemsvillkor måste uppfyllas innan nyinträde kan ske.

Utskottets överväganden i fråga om fusk med ersättningar

Arbetsmarknadsutskottet anser liksom regeringen att det finns anledning att ingripa kraftfullt mot de personer som fuskar sig till ersättning. Det är av utomordentlig vikt för hela systemets legitimitet att ersättning inte betalas ut till den som inte är berättigad.

Med det av regeringen framlagda förslaget kommer det inte att råda något tvivel om samhällets syn, effekten blir mycket kännbar för den som avslöjas med fusk. Utskottet antar att skärpningen framför allt får en preventiv effekt. Risken för att bli utan ersättning under kanske ett halvår med krav på återkvalificering genom förvärvsarbete motsvarande arbetsvillkoret borde avhålla från obehöriga krav på ersättning. Om den uppskattning som RRV gjort om omfattningen av svartjobb parallellt med ersättning är riktig – mellan 6 och 10 % av utbetalda ersättningar – kan den preventiva effekten i praktiken innebära en inte oväsentlig besparing.

Systemets trovärdighet förutsätter emellertid inte bara kännbara reaktioner för den som ertappas med fusk utan också att det finns ett effektivt system för att upptäcka fusk.

I propositionen redovisas i vilken utsträckning arbetslöshetskassorna tillämpar sanktionsreglerna i systemet. En medlem uteslöts under första halvåret 1995. Under samma tid beslutade arbetslöshetskassorna att fränkänna medlemmarna 5 680 dagar. I praktiken har den längsta fränkännandetiden uppgått till 60 ersättningsdagar. Antalet fränkännandedagar kan jämföras med det totala antalet ersättningsdagar under perioden, drygt 38 miljoner, dvs. något mer än en tiondels promille. För samma tid återkrävdes 31 700 dagar, dvs. knappt en promille.

Om man ser till RRV:s uppskattningar av fusk är det onekligen slående

hur lite sanktionsreglerna kommer till användning. Emellertid finns skäl att betona att RRV:s rapport enligt verkets egen beskrivning kan ses som en mörkertalsstudie. Inriktningen har varit att försöka klarlägga relationen mellan det anmälda och uppdagade fusket och det faktiskt förekommande fusket. När det gäller omfattningen av det svartjobb som kan tänkas bli utfört av bidragstagare måste det av naturliga skäl bli enbart en kvalificerad uppskattning, sägs det i rapporten.

Sanktioner av det mycket ingripande slag som föreslås i propositionen förutsätter rättssäkerhet i tillämpningen. Ett beslut om att dra in ersättning under så lång tid som det kan vara fråga om måste bygga på ett fullgott beslutsunderlag. Arbetsmarknadsutskottet ser därför med tillfredsställelse på att RRV lämnat konkreta förslag till hur fusk både kan förhindras och uppdagas på ett effektivare sätt än i dag. Utskottet utgår från att förslagen övervägs vidare i annat sammanhang. Det är också värt att notera att AMS fått ökade resurser för tillsynen av arbetslöshetskassorna (prop. 1994/95:218, AU15, rskr. 398, 399).

Med anledning av vad Vänsterpartiet anfört om oklarheter om effekterna av ett beslut om uteslutning ur kassan vill utskottet hänvisa till 6 § ALF. Medlemsvillkoret innebär att man skall ha varit medlem i arbetslöshetskassan under minst tolv månader (företagare 24) efter *senaste inträdet* i kassan.

Utskottets förslag i fråga om 6 § föranleder följdändringar i de föreslagna 34 § ALF resp. 35 § KAS. Således bör anges: "Till den som har fränkänts ersättning/vars stöd har dragits in – – – får ersättning/kontant arbetsmarknadsstöd betalas ut först sedan han eller hon/stödtagaren har utfört sådant förvärvsarbete *som får tillgodoräknas enligt 6 § första stycket* under 80 dagar – – –".

Med det anförda och med den nyss angivna ändringen tillstyrker utskottet propositionen i den nu berörda delen.

Kostnadseffekter m.m.

Regeringen beräknar att de föreslagna regeländringarna medför en besparingseffekt som är större än de 1 300 miljoner kronor som angavs i kompletteringspropositionen i våras.

Utskottets förslag om en särskild övergångsregel för personer som före ikraftträdandet påbörjat beredskapsarbete eller utbildningsvikariat innebär framför allt initialt en minskad besparingseffekt. Förslaget i fråga om den som redan har ett upparbetat arbetsvillkor och sedan utför sådant arbete torde begränsa besparingseffekten. Å andra sidan bör utskottets förslag om ytterligare förlängd avstängningstid för den som lämnar sitt arbete och om återkvalificering för den som avstängts på grund av arbetsovilja innebära en ökad besparing i förhållande till propositionen. Utskottet vill även framhålla den betydande minskning på längre sikt av kostnaderna för arbetslöshetsersättningarna som kan ligga i en sådan skärpning av arbetsvillkoret som utskottet pekat på ovan. Även den möjliga ändring i 7 § som utskottet berört i det fö-

regående innebär en besparing i förhållande till regeringsförslaget.

1995/96:AU2y

Stockholm den 5 december 1995

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Johnny Ahlqvist

I beslutet har deltagit: Johnny Ahlqvist (s), Elver Jonsson (fp), Sten Östlund (s), Per Unckel (m), Berit Andnor (s), Ulrica Messing (s), Kent Olsson (m), Martin Nilsson (s), Elving Andersson (c), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Hans Andersson (v), Christina Zedell (s), Christel Anderberg (m), Barbro Johansson (mp) och Dan Ericsson (kds).

1. Allmänna utgångspunkter

Per Unckel, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* som börjar med rubriken "Allmänna utgångspunkter" och slutar med "därför avstyrkas" bort ha följande lydelse:

Allmänna utgångspunkter

Dagens höga svenska arbetslöshet är både oacceptabel och onödig. En för hög beskattning av arbete, i synnerhet tjänster, en stel arbetsmarknadslagstiftning och en oflexibel lönebildning tvingar människor till arbetslöshet, trots att det finns arbete som behöver utföras.

I motion Fi15 av Moderaterna analyseras arbetslösheten i det breda perspektiv som propositionen saknar. I motionen framhålls att det är anmärkningsvärt att regeringen synes acceptera en strukturarbetslöshet på 10 %, liksom att det blir alltmer uppenbart att regeringens hittillsvarande insatser mot arbetslösheten misslyckats.

Utskottet delar denna bedömning.

De strukturproblem som finns på den svenska arbetsmarknaden kommer, om de inte åtgärdas, att bli ett allt allvarigare hinder för konkurrenskraft, tillväxt och flera riktiga arbeten. Den ökade rörligheten i ekonomin i stort, globaliseringen och genombrottet för informationsteknologin kommer att göra det nödvändigt att organisera arbetsmarknaden på ett sätt som gör snabba anpassningar möjliga.

Enligt utskottets mening svarar inte regeringens politik mot de krav som morgondagens arbetsmarknad ställer. Arbetslöshetssituationen riskerar därmed att förvärras ytterligare.

Enligt utskottets mening är propositionens motstånd mot en mer dynamisk lönebildning okonstruktiv. Dagens svenska lönestruktur leder både till svårigheter att utveckla tjänster och till att incitamenten till investeringar i mer produktiv kunskap blir otillräckliga.

En alltför hårt reglerad arbetsmarknad är en av huvudorsakerna till företagsamhetens stagnation under de senaste decennierna. Arbetslagstiftningen bör därför enligt utskottets mening reformeras i två etapper. I ett första steg bör lagstiftningen återställas till vad som gällde under 1994. I ett andra steg bör en mera genomgripande avreglering komma till stånd, syftande bl.a. till en utveckling mot mera individuella anställningsavtal.

Kompetensutveckling är en nyckelfråga såväl för konkurrenskraften som för säkerställandet av den nödvändiga rörligheten på arbetsmarknaden. I motion Fi15 presenteras en strategi i tio punkter för att klara de högsta ambitioner. Kompetensutvecklingen måste, för att bli framgångsrik, också inkludera sådana skatte- och löneincitament att kompetensinvesteringarna för den enskilde

framstår som angelägna.

1995/96:AU2y

Härutöver måste en mer fundamental förändring av arbetslöshetsförsäkringen komma till stånd. Försäkringen bör vara allmän och innehålla starka incitament för den enskilde att söka och ta arbete.

Som en följd av de åtgärder som utskottet här förordat kan arbetsmarknadspolitiken ges en rimligare uppgift och koncentreras till dem som har särskilda behov av stöd, framför allt de som riskerar långtidsarbetslöshet.

Utskottet återkommer till dessa frågor nedan. I flera frågor måste, till följd av det allvarliga läget, beslut fattas utan dröjsmål.

Lönebildningen

Lönebildningen måste främja en större lönevariation. Regeringens avvisande av en mer varierad lönesättning leder både till att många arbeten inte kommer ut på marknaden och till att investeringar i utbildning lönar sig illa. Effekten av det blir högre arbetslöshet och risk för kompetensunderskott eller kompetensflykt. Lönebildningen skall ge signaler om lämplig utbildningsinriktning. Om lönebildningen fungerar väl kommer flera att välja att studera t.ex. teknik och naturvetenskap. Lönebildningens möjlighet att stimulera investeringar i produktivt kunnande kan inte ersättas.

Arbetsmarknadspolitiken

Med den politik som utskottet ställt sig bakom i det föregående kommer arbetsmarknadspolitiken att ges en rimligare uppgift. Lägre skatter på arbete, mindre krångel för och i företag, och en arbetslöshetsförsäkring som ger starka incitament till ett aktivt arbetssökande minskar arbetslösheten och statens kostnader för den. Det är samtidigt viktigt, som framhålls i motion Fi15, att de arbetsmarknadsinsatser som ändå kommer att krävas är väl avpassade till den enskildes behov och av hög kvalitet. Detta kan uppnås bl.a. genom att åtgärderna i högre grad konkurrensutsätts. Som framhålls i motion Fi15 skulle man med konkurrerande institutioner bättre kunna främja en förnyelse av åtgärderna.

Arbetsrätten

Arbetsrätten har i realiteten utvecklats till en privilegielagstiftning för dem som har arbete. Framför allt ungdomar stängs ute. De problem som en rigid arbetsrätt skapar kommer att accentueras när kravet på rörlighet på arbetsmarknaden tilltar.

Arbetslagstiftningen bör reformeras i två steg. Först bör en återgång ske till vad som gällde under 1994 i enlighet med avvikande mening nr 5.

Den fortsatta reformeringen bör ta sikte på mera grundläggande förändringar enligt vad som föreslås i motion Fi15. Merparten av dagens arbetsrätt bör

avvecklas och ersättas med en lag som anger de grundläggande villkoren för arbetsmarknaden, t.ex. i fråga om arbetarskydd. Om större möjlighet ges till individuella anställningsavtal reduceras kollektivavtalen i betydelse. En viktig del av reformeringen är att man inte bör utgå från den permanenta anställningen som en huvudregel. Projektanställningar och – inte minst eget företagande – kommer i framtiden att bli minst lika viktigt. Lagstiftningen måste ta hänsyn till detta.

Utbildning och kompetensutveckling

I motion Fi15 anges en strategi i tio steg för att förstärka kompetensen som en hävstång för tillväxt. Utskottet vill understryka såväl betydelsen av en mångfacetterad kompetensstrategi som av utvecklingen av de nödvändiga personliga incitamenten.

Den strategi som förordas i motionen är enligt utskottets mening väl ägnad att bidra till att Sveriges nuvarande kompetensunderskott successivt arbetas bort. Utskottet vill understryka betydelsen av att de olika förslagen genomförs som en sammanhållen strategi. Det Sverige behöver mera av är *produktiv* kunskap som kan bidra till tillväxten.

En del i strategin är att den enskilde på eget initiativ måste kunna förkovra sig. Ett system med personliga utbildningskonton bör inrättas för detta syfte i enlighet med avvikande mening nr 6.

Med hänsyn till vad som ovan anförts anser arbetsmarknadsutskottet att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi15 yrkandena 27 och 28.

2. Allmänna utgångspunkter

Elver Jonsson (fp) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* som börjar med rubriken ”Allmänna utgångspunkter” slutar med ”samt Fi24” bort ha följande lydelse:

Allmänna utgångspunkter

Vårt samhälles oförmåga att generera nya arbeten är ett allt överskuggande problem som behöver en politisk lösning. Trots Socialdemokraternas vallöften om minskad arbetslöshet är den öppna arbetslösheten för närvarande högre än för ett år sedan. Den centrala frågeställningen är hur den långsiktiga utvecklingskraften skall kunna öka. Detta berörs inte i regeringens proposition. Den innehåller mest allmänt välvilliga formuleringar t.ex. om betydelsen av utbildning. Den saknar dock konkreta förslag. I de delar propositionen innehåller konkreta förslag bygger inte dessa på sådant fullgott underlag som utskottet efterlyste i yttrande 1994/95:AU4y i våras.

Den enda realistiska lösningen är att öka andelen företagare. En effekt av det blir med säkerhet att andelen sysselsatta växer mot full sysselsättning. Man måste komma bort från föreställningen att Sverige är en nation av löntagare.

En aktiv arbetsmarknadspolitik är viktig och kan ge positiva effekter, men det står helt klart att en sådan politik inte ensam löser Sveriges ekonomiska problem.

Lönebildningen

Regeringen har insett att lönebildningen är ett problem, men att inbjuda arbetsmarknadens parter är knappast något nydanande. Även om det är parterna på arbetsmarknaden som har det yttersta ansvaret för att problemen med lönebildningen löses borde den värderingen ändå tillåtas att det skulle vara bra om lönesättningen premierade kompetens och utbildning och inte försvårade ungdomars inträde på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitik

Man bör även framgent ha tilltro till arbetsmarknadspolitik och arbetslinjen. Det är dock uppenbart att arbetsmarknadspolitik för närvarande bär en alltför stor börda. Arbetsmarknadsmyndigheterna tycks tidvis ha svårt att göra av med anslagna medel. Alltför många stödsystem riskerar att tränga undan normala arbetstillfällen. Ett annat problem är att många tycks söka sig till s.k. aktiva insatser enbart för att kvalificera sig för kontantstöd. Därför bör anslagen begränsas och reglerna för arbetslöshetsförsäkringen reformeras.

Arbetsrätten

Företagen måste kunna anställa medhjälpare på rimliga villkor. Att anställa är ofta ett av de svåraste besluten med tanke på kostnaderna, krånglet, ansvaret och den långsiktiga bindningen.

Till en början bör Socialdemokraternas ”återställare återställas” i enlighet med avvikande mening nr 5. Man bör sedan gå vidare med de förslag som diskuterades i den förra Arbetsrättskommittén t.ex. om uppdragstagare och nya former att anlita arbetskraft.

Arbetstider och ledighet

Det är fullt legitimt att den enskilde kan vilja variera sin arbetstid i olika skeden av livet. Den samhälleliga regleringen bör vara så inskränkt som möjligt. Det finns starka skäl att decentralisera avtal om arbetstider. Försök med flexibla arbetstider bör välkomnas. Arbetsgivarna bör tillmötesgå individuella önskemål om arbetstiden och dess förläggning.

Utbildning och kompetensutveckling

Behovet av kompetensutveckling sträcker sig utanför vad dagens olika system kan tillgodose. Företagens ansvar för den egna personalens kompetens-

utveckling måste betonas. Med hänsyn till den samhällsekonomiska nyttan finns det ändå skäl för att staten skall underlätta fortbildningen. Ett system med individuella utbildningskonton bör därför införas enligt vad som utvecklas i avvikande mening nr 6.

Jämställdhet

Ett mera jämställt samhälle befrämjar tillväxt. Jämställdhetsperspektivet måste finnas med hela tiden, men det saknas i regeringens proposition. Utvecklingskraften hos kvinnor måste släppas fram genom bättre utbildningsmöjligheter och genom bättre möjligheter att starta företag och använda sin entreprenörsanda.

Man måste också gå vidare för att komma tillrätta med löneskillnaderna. En viktig förutsättning för att få kvinnor villiga att satsa på studier och förkovran är att få bort de orättvisa löneskillnaderna. En kommission bör ta ett helhetsgrepp på frågan om de orättvisa löneskillnaderna.

Arbetslöshetsförsäkringen

Folkpartiet liberalerna har ingen invändning mot att reglerna i försäkringen stramas upp så att den tydligare blir en omställningsförsäkring med en "borte parentes". Rundgången måste brytas. Det är också rimligt att personer som säger upp sig själva får vänta något längre på ersättning än i dag. Arbetsmarknadsutskottet anser att en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring bör införas i enlighet med vad som gällde under senare delen av år 1994 enligt avvikande mening nr 7.

Försäkringen måste ge företagaren ett skyddsnät om han eller hon misslyckas. Reglerna är i dag alltför strikta. Det borde också vara möjligt att lägga företaget "i malpåse". Nuvarande regler tvingar fram en avveckling av företag som skulle kunna ge försörjning i framtiden.

Med hänvisning till vad som anförts anser arbetsmarknadsutskottet att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi16 såvitt avser yrkandena 4, 19, 22 och 25. Även motionerna Fi23 yrkandena 1, 4 och 5 samt Fi24 bör tillstyrkas. Övriga berörda motioner bör avstyrkas i motsvarande delar.

3. Allmänna utgångspunkter

Hans Andersson (v) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* som börjar med rubriken "Allmänna utgångspunkter" och slutar med "yrkande 1, avstyrkas" bort ha följande lydelse:

Allmänna utgångspunkter

Kampen mot arbetslösheten och för sunda statsfinanser är de viktigaste utgångspunkterna för en framtidsytande och uthållig politik. Strategin skall bygga på en grundläggande samhällsförändring i riktning mot ett jämlikt och

jämställt samhälle i ekologisk balans.

Propositionen innehåller en del positiva inslag i fråga om synen på den ekonomiska utvecklingen, men de konkreta åtgärderna och systemförändringarna präglas av politisk uppgivenhet. Antagandet om en tioprocentig total arbetslöshet vid sekelskiftet är helt oacceptabelt.

Dagens arbetslöshetsnivå är ohållbar. Därför behövs en mer aktiv och sysselsättningsbefrämjande ekonomisk politik. Den offentliga sektorn måste få ett större samhällsekoniskt utrymme. Den planerade sysselsättningsminskningen på närmare 100 000 personer måste förhindras.

Försämringen av ersättningsnivån i bl.a. a-kassan minskar möjligheterna till en starkt tillväxtkraft i ekonomin. Arbetslösa tvingas acceptera arbeten med mycket låga löner, vilket skapar en låglönesektor. Effekten blir ökade klassklyftor med invandrare och lågutbildade kvinnor som den nya underklassen.

Lönebildningen

Det är regeringen som har det avgörande ansvaret för att de nominella löneuttagen hamnar på en nivå som är samhällsekonomiskt hållbar. Därför är det fel att peka ut fackföreningsrörelsen som ansvarig för regeringens misslyckande med att få ner arbetslösheten. Trots devalveringsgödda övertvinster i exportsektorn har varje regeringsinitiativ saknats för att konstruktivt underlätta avtalsrörelsen. Höjd bolagsskatt eller vinstdispositioner för kompetensutveckling under löntagarinflytande kunde vara ett alternativ som Vänsterpartiet föreslagit.

I det nuvarande läget vore det önskvärt med breda löneavtal som täcker hela arbetsmarknaden. Bristen på samordning i förhandlingarna och frånvaron av utvecklade arbetsvärderingsinstrument vidmakthåller lönediskrimineringen av kvinnor och kvinnodominerade arbeten.

Arbetsmarknadspolitiken

Regeringen saknar varje förslag som skulle kunna stimulera sysselsättningen eller kunskapsnivån när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Regeringens förslag om begränsningar av ersättningsrätten inom arbetslöshetsförsäkringen har ingenting med tillväxtpolitik att göra.

Det krävs större resurser och bättre precision i arbetsmarknadspolitiken. Den starka pressen på arbetsmarknadspolitiken har lett till att aktiva åtgärder har fått stå tillbaka för passiva. Bördan kommer att vara fortsatt tung om arbetslösheten inte pressas ned. Politiken måste inriktas på att hävda arbetslinjen och att stödja särskilt utsatta grupper. Arbetsgivarnas ansvar måste öka när det gäller rehabilitering och handikappade.

Arbetstider och ledighet

1995/96:AU2y

En långsiktig lösning av arbetslöshetsproblemet förutsätter steg mot en förkortad och omfördelad arbetstid. Till en början bör övertiden begränsas, vilket skulle ge omedelbara sysselsättningseffekter. En extra arbetsgivaravgift som ökas ytterligare när gällande tak passeras bör övervägas på allt övertids- och mertidsarbete. Det skulle också gynna deltidssarbetande som vill utöka sina arbetstid. En generell sänkning av arbetstiden bör sedan ske i två steg till 30 timmars arbetsvecka efter år 2 000. Inte bara sysselsättningsskäl talar för arbetstidsförkortning utan även jämställdhet, arbetsmiljö, hälsa och livskvalitet. En stödfond bör inrättas för arbetsgivare som deltar i försöksverksamhet.

Utbildning och kompetensutveckling

Rätten till kompetensutveckling är en av de största fördelningspolitiska frågorna. Arbetsgivarna måste ansvara för att regelbunden och återkommande kompetensutveckling når alla. Kopplingen mellan arbetslivet och utbildningsväsendet måste stärkas. Vänsterpartiets förslag om framtidsfonder, finansierade via höjd bolagsskatt i avvaktan på ett vinstdelningsprogram, bör övervägas. Ett modernt lärlingssystem bör diskuteras som underlättar övergången från skola till arbetslivet och som lägger ett väsentligt större kostnadsansvar på näringslivet för att undvika den destruktiva ungdomsarbetslösheten.

Jämställdhet

Arbetslösheten bland kvinnor ökar nu. Skall alla de kvinnor som tvingas lämna sina arbeten när den offentliga sektorn skärs ned kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden krävs omfattande satsningar på kompetensutveckling. Över huvud taget är kvinnors rätt till kompetensutveckling en hävstång i kampen för jämställdhet. Vänsterpartiets tidigare förslag om ett särskilt kompetensutvecklingsprogram bör aktualiseras.

Utskottet beklagar att regeringen även i detta sammanhang förhåller sig passiv till det stora behovet att förändra den könssegregerade arbetsmarknaden liksom att upphäva den könsdiskriminering som fortfarande präglar arbetslivet. Initiativ på dessa områden skulle befrämja tillväxt och sysselsättning och förstärka kvinnors makt. Utskottet vill peka på de förslag som tidigare lagts fram av Vänsterpartiet om ökade resurser till JämO, tvingande regler om arbetsvärdering och särskilt löneutrymme för att avveckla lönediskrimineringen. Dessa förslag har högsta prioritet.

Det förekommer alltför ofta att utredningar läggs fram utan den analys och redovisning ur jämställdhetsperspektiv som skall ske enligt det generella jämställdhetsdirektivet. Detta är allvarligt. Man bör ta fasta på förslaget i motion Fi49 om tilläggsdirektiv till alla statliga utredningar och kommittéer om att de skall följa jämställdhetsdirektivet. Innehållet i ett sådant direktiv måste givetvis även gälla för regeringens propositioner. Hittills har detta inte gällt, vilket har försämrat jämställdheten på många områden.

Lägre ersättningsnivåer och osäkra ersättningsperioder, ”den borte gränsen”, får destruktiva effekter. De förstärker inte den offentliga ekonomin i någon större utsträckning, men leder till minskad trygghet och välfärd. I själva verket försvåras därmed den aktiva arbetsmarknadspolitikens möjligheter och krav på de arbetslösas beredskap till omställning. Det är orimligt att utförsäkrade skall tvingas leva på socialbidrag. Det är en del av regeringens systemskifte.

Regeringsförslagen läggs fram utan konsekvensutredningar. Det är olyckligt, inte minst med tanke på att en utredning arbetar med ett samlat förslag. Detta är något som inte bara betonats av Vänsterpartiet utan det har tidigare med skärpa framhållits av utskottet. Analysen är bristfällig och flera av förslagen är inkonsekventa. Utskottets kompletteringar och övergångsregler kan inte dölja detta faktum. Att ett lagstiftningsarbete som berör så många människors trygghet i svåra situationer tillåts ske med den nonchalans som utmärkt regeringens förslag i denna fråga är häpnadsväckande. Nu, liksom under den borgerliga regeringens tid, fattas dessutom beslut som knappast hinner göras kända bland berörda innan de träder i kraft.

Man kan inte motivera besparingar i arbetslöshetsförsäkringen med hänvisning till att arbetslösheten för närvarande inte är fullt ut finansierad. Ett sådant resonemang måste avvisas med skärpa eftersom det synes bygga på att det skulle finnas ett utgiftstak för a-kassan. Det är inte de arbetslösa som genom försämringar av ersättningsrättigheter skall ta denna börda. Försäkringen måste ses som en del av den aktiva arbetsmarknadspolitiken vilken i sin tur är integrerad i den ekonomiska politikens huvuduppgift – att kraftfullt bekämpa arbetslösheten. Kostnaden för dessa insatser måste hela samhället bära. Utskottet kan inte heller ansluta sig till det synsätt som ligger bakom att man i propositionen stryker under det försäkringsmässiga inslaget i försäkringen.

Utskottet accepterar de skärpta reglerna mot fusk. Förmodligen handlar det dock mest om utökad kontroll och tillämpning av regelverket för att komma till rätta med fusk och missbruk. Bedömningarna av missbrukets omfattning grundar sig dessutom på rena gissningar. Regeringsförslaget innebär kraftiga straffskärpningar. I flera fall blir det fråga om dubbla och tredubbla straff. Denna fråga borde få en mer välgrundad belysning i samband med pågående utredning. Jämförelser med situationen i andra socialförsäkringssystem och straffsatser i ekonomiska termer vid andra förseelser och brott borde utvärderas. Beslutet bör nu ses som en stark politisk markering med förhoppningsvis preventiva effekter.

Med hänvisning till vad som anförts anser arbetsmarknadsutskottet att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi17 såvitt avser yrkandena 3–5 och 12. Det anförda innebär även att motion Fi49 yrkande 1 bör tillstyrkas. Övriga i sammanhanget berörda motioner bör avstyrkas.

4. Allmänna utgångspunkter

1995/96:AU2y

Dan Ericsson (kds) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* som börjar med rubriken "Allmänna utgångspunkter" och slutar med "därför avstyrkas" bort ha följande lydelse:

Allmänna utgångspunkter

Propositionen svarar inte mot de förväntningar som funnits om konkreta förslag för att stimulera tillväxten och pressa ned arbetslösheten. Regeringen verkar ha resignerat. Problemen kan inte lösas med traditionell arbetsmarknadspolitik. I de delar propositionen innehåller konkreta förslag bygger inte dessa på sådant fullgott underlag som utskottet efterlyste i yttrande 1994/95:AU4y i våras.

Tillväxtpolitiken måste byta innehåll och ge plats för insatser som främjar de reella förutsättningarna för tillväxt. Man måste åstadkomma ett gynnsammare klimat för små- och nyföretagande i hela landet. Företagaren måste våga ta risker och våga nyanställa. Familjeföretagaren måste stimuleras. Med en riktig strategi för tillväxt bör arbetslösheten ha kunnat nedbringas till ca 5 % inom en femårsperiod.

Arbetsmarknadspolitik

Den förda politiken under det senaste året har inte varit lyckad – det riktade anställningsstödet, ungdomsintroduktionen och uppsägningarna i kommuner och landsting är tydliga exempel.

För att tillväxten skall stimuleras måste arbetsmarknadspolitik reformeras. Den skall stimulera arbetskraftens rörlighet och samhällets strukturomvandling. Politiken bör utgå från subsidiaritetsprincipen – samhällets nivå skall vara stödjande när så krävs, utan att skada den ordinarie arbetsmarknaden.

Ett lärlingssystem enligt tysk modell bör utvecklas som ett sätt att ge ungdomar arbetsmöjligheter och framtida anställning. Arbetsmarknadsutbildningen bör styras till det reguljära utbildningsväsendet och på sikt bli en del av det. Regeringen bör lämna förslag om inriktning och omfattning av nästa års arbetsmarknadsmedel för utbildning. Arbetsmarknadsverket bör effektiviseras och delas upp regionvis. Arbetsförmedlarna på fältet bör stärkas. Med finansiering ur arbetsmarknadsmedlen bör personer mellan 45 och 55 år kunna ta ett sabbatsår och därmed ge möjlighet för arbetslösa att få vikariat.

Arbetsrätten

Arbetsrätten skall värna om den anställda i förhållande till arbetsgivaren. En trygghet för den anställda är en styrka för företagen. På vissa områden fungerar dock de nuvarande reglerna som ett hinder för företagsexpansion.

Man bör därför återgå till vad som gällde under år 1994 i fråga om turordning, blockader och fackligt veto i enlighet med avvikande mening nr 5.

Tiden för visstidsanställning bör därutöver förlängas ytterligare, från i dag högst sex månader till två år. Dessutom bör man förkorta den tid under vilken en uppsagd under 55 år har återanställningsrätt från i dag tolv till sex månader.

Regeringen skjuter de nödvändiga besluten om en modernisering och reformering på framtiden. Detta är beklagligt.

Utbildning och kompetensutveckling

Ökade krav i arbetslivet ställer ökade krav på fortlöpande kompetensutveckling. Man bör pröva att införa avdragsrätt för avsättningar till individuella utbildningskonton som kan användas för att finansiera studieperioder. Både arbetsgivare och arbetstagare bör löpande kunna sätta av medel, som den anställde sedan kan ta ut under den förvärvsarbetande perioden av livet.

Arbetslöshetsförsäkringen

Regeringens förslag om skärpning av arbetsvillkoret och kraftfullare åtgärder mot fusk bör tillstyrkas.

Alla på arbetsmarknaden bör tillförsäkras ett rimligt försäkringsskydd. Därför bör den allmänna och obligatoriska arbetslöshetsförsäkring som gällde under andra halvåret 1994 återinföras i enlighet med avvikande mening nr 7. Ersättningsnivån bör höjas till 80 % av inkomsten.

Med hänvisning till vad som anförts anser arbetsmarknadsutskottet att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi18 såvitt avser yrkandena 11 i motsvarande del, 25 och 35–38. Övriga berörda motioner bör avstyrkas i motsvarande delar.

5. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler

Elver Jonsson (fp), Per Unckel (m), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Christel Anderberg (m) och Dan Ericsson (kds) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* under rubriken ”Arbetsrätten” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en återgång bör ske till de regler i LAS och MBL i enlighet med vad som utvecklats i reservation 1 till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1995/96:AU3. Genom den socialdemokratiska återställarpolitiken för ett år sedan försämrades förutsättningarna för tillkomsten av nya arbeten och den önskvärda expansionen av småföretagen motverkades.

Finansutskottet bör således tillstyrka motionerna Fi15 yrkande 27, Fi16 yrkande 18 och Fi18 yrkande 11 i motsvarande del.

6. Utbildningskonton

Elver Jonsson (fp), Per Unckel (m), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Christel Anderberg (m) och Dan Ericsson (kds) anser att arbetsmarknadsut-

skottets yttrande i avsnittet *Utskottets bedömning* under rubriken "Utbildning och kompetensutveckling" bort ha följande lydelse:

1995/96:AU2y

Framtidens arbetsmarknad kommer att ställa allt större krav på en kontinuerlig kompetensutveckling hos arbetstagarna. Utbildning kommer att bli en nödvändig del av arbetstagarnas vardag. Det finns enligt utskottets mening skäl att närmare analysera ett system med personliga utbildningskonton för utbildning och kompetensutveckling genom hela det yrkesverksamma livet.

Arbetsmarknadsutskottet anser att riksdagen bör ge regeringen till känna vad som anförts med anledning av motionerna Fi15 yrkande 36 i motsvarande del, Fi16 yrkande 27 och Fi18 yrkande 25. Motion Fi17 yrkande 5 som har annan inriktning bör avstyrkas.

7. En allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring

Elver Jonsson (fp), Per Unckel (m), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Christel Anderberg (m) och Dan Ericsson (kds) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Arbetslöshetsförsäkringen och KAS* under rubriken "Utskottets bedömning" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring av det slag som gällde under senare delen av år 1994 bör återinföras. Den skall vara så utformad att den inte möjliggör en evig rundgång mellan kontantstöd och åtgärder. Detta är viktigt för att understryka försäkringens karaktär av omställningsförsäkring. Den obligatoriska försäkringen var ett viktigt komplement till de enskilda arbetslöshetskassorna. Arbetsmarknadsutskottet beklagar att denna reform så snabbt stoppades.

Vad som anförts med anledning av motionerna Fi16 yrkande 24 och Fi18 yrkande 34 bör enligt arbetsmarknadsutskottets mening ges regeringen till känna.

8. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor

Per Unckel, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser

dels att arbetsmarknadsutskottets yttrande under rubriken *Utskottets bedömning i fråga om skärpt arbetsvillkor* bör ändras i följande avseenden:

Det stycke som börjar med "Kostnaderna för" bör inledas med följande:

Utskottet finner flera av de förslag som framförs i propositionen mindre väl beredda. Utskottet förordar därför vissa förändringar i förhållande till regeringens förslag.

Enligt utskottets mening bör, som föreslås i motion Fi15 av Moderata samlingspartiet, en tidsbegränsning införas i arbetslöshetsförsäkringen. Gränsen bör i enlighet med motionens förslag sättas till 300 dagar.

Det stycke som börjar med "Det nu" avslutas efter "första ersättningsperiod".

I det stycke som börjar med "*Regeringsförslaget går*" stryks den mening som börjar med "Enligt utskottets".

Det stycke som börjar med "*Utskottet känner*" ersätts med följande text: "Utskottet är med hänsyn till behovet av besparingar i arbetslöshetsersättningarna berett att ställa sig bakom regeringsförslagen med vissa reservationer som utvecklas nedan."

I det stycke som börjar med "*Som ett*" ersätts "alternativ" med "komplement" och "tydligare och enklare" med "enkelt".

I det stycke som börjar "*Med regeringsförslaget*" ersätts texten efter "gå för-lorat" med följande:

Arbetsmarknadsutskottet anser inte att detta utgör något betydande praktiskt problem. Enligt utskottets mening skall inte en person som blivit arbetslös omedelbart erbjudas en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Personen måste själv förväntas söka arbete. I det fallet kommer en person som har ett upparbetat villkor att kunna erhålla ersättning varvid 7 § gäller.

Arbetsmarknadsutskottet anser dock att i det mycket ringa antal fall där en person med ett upparbetat villkor påbörjade en arbetsmarknadspolitisk åtgärd före den 1 januari 1996 och som en följd av detta i enlighet med de av regeringen föreslagna reglerna inte längre kommer att kunna få ersättning efter avslutad arbetsmarknadspolitisk åtgärd, det finns skäl till en annan bedömning. Dessa visste inte då de accepterade den arbetsmarknadspolitiska åtgärden att detta skulle påverka deras ersättningsrätt. Utskottet anser därför att denna fråga bör regleras i övergångsbestämmelser. Utskottet har erfarit att ett mycket litet antal personer berörs och att den finansiella effekten därför är mycket låg.

Utskottet vill i detta sammanhang åter erinra om att riksdagens beslut år 1994 om en begränsning av antalet ersättningsperioder var ett i princip riktigt beslut och utskottet beklagar att den ändrade riksdagsmajoriteten sedermera undanröjde detta beslut innan det hunnit få verkan. Utskottet anser att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag som innebär att arbetslöshetsersättningen ger ersättning under en tidsbegränsad period och att "evig" rundgång mellan ersättning och arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kvalificerar för nya ersättningsperioder bör upphöra.

I det stycke som börjar med "*Detta kan*" ersätts första och andra meningen med följande "Utskottet föreslår även en annan ändring i lagförslaget".

I *förslaget till ny lydelse av 6 § andra stycket i resp. lag* stryks sista meningen.

Det stycke som börjar med "*Enligt vad*" utgår.

Det stycke som börjar med "*De nya reglerna föreslås*" och följande två stycken stryks.

dels att i arbetsmarknadsutskottets yttrande under rubriken Kostnadseffekter m.m. stryks den första meningen i det stycke som börjar med "*Utskottets förslag*".

Med hänvisning till vad som anförts anser arbetsmarknadsutskottet att fi-

nansutskottet bör avstyrka motionerna Fi17 yrkande 13 och Fi50.

1995/96:AU2y

9. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor

Elver Jonsson (fp), Elving Andersson (c) och Dan Ericsson (kds) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande under rubriken *Utskottets bedömning i fråga om skärpt arbetsvillkor* som börjar med "Utskottet känner" och slutar med "vara begränsad" och som fortsätter med "Utskottet anser" och slutar med "äldre lydelse" bort ha följande lydelse:

Utskottet känner viss tveksamhet inför den avgränsning som propositionen bygger på, och detta gäller särskilt förslaget om att beredskapsarbete och utbildningsvikariat samt verksamhet som bedrivs med starta-eget-bidrag inte skall vara kvalificerande för förstagångsansättning. Effekterna av förslagen är inte belysta så som utskottet förutsatte i det förutnämnda yttrandet. Utskottet är ändå, med hänsyn till behovet av besparingar i arbetslöshetsersättningarna, berett att ställa sig bakom förslagen med vissa reservationer i enlighet med vad som utvecklas nedan.

Som ett alternativ till det nu framlagda förslaget anser utskottet att A-kasseutredningen bör överväga en ytterligare förlängning av den tid som en person skall ha förvärvsarbetat för att komma i fråga för en första ersättningsperiod. Utskottet anser att en sådan skärpning av arbetsvillkoret är ett tydligare och enklare sätt att uttrycka kravet på fast förankring på arbetsmarknaden. En betydande besparing skulle kunna uppnås på det sättet.

Med regeringsförslaget kan det inträffa att en person med ett upparbetat arbetsvillkor som anvisas en subventionerad anställning eller beviljas starta-eget-bidrag går miste om rätt till ersättning vid senare inträffad arbetslöshet. Detta förvärvsarbete kvalificerar inte för en första ersättningsperiod och till följd av att tiden i åtgärden inte föreslås bli överhoppningsbar enligt 8 § kan det upparbetade arbetsvillkor som föregick åtgärden gå förlorat. Utskottet anser att detta är en icke acceptabel effekt av förslaget. Därför bör enligt utskottets mening gälla att den som har ett upparbetat villkor när en sådan åtgärd påbörjas får tillgodoräkna sig även detta arbete när ersättningsrätten senare prövas. I praktiken innebär detta att ersättningsrätten blir bedömd på motsvarande sätt som om personen redan hade påbörjat en ersättningsperiod enligt 7 §.

Detta kan regleras genom ett tillägg till 6 § i resp. lag. I sammanhanget föreslår utskottet även en annan ändring i lagförslaget. Som det nu utformats görs det i 6 § till en definitionsfråga om en subventionerad anställning eller verksamhet med starta-eget-bidrag skall anses som förvärvsarbete. I 6 § anses sådant arbete inte som förvärvsarbete, medan 7 § i lagförslaget bygger på att det utgör förvärvsarbete. En bättre lösning vore enligt utskottets mening att i båda lagrummen utgå från att det är förvärvsarbete, men i 6 § föreskriva att det inte får tillgodoräknas vid uppfyllande av arbetsvillkoret.

Med dessa ändringar skulle 6 § andra stycket i resp. lag kunna ges följande lydelse:

 Vid prövning av arbetsvillkoret bortses från förvärvsarbete som 1. arbetsgivaren finansierat med stöd av lagen (1995:411) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter eller förordningen (1987:411) om beredskapsarbete, eller som 2. bedrivits med stöd av förordningen (1984:523) om bidrag till arbetslösa m.fl. som startar egen näringsverksamhet. Detta gäller dock inte om den försäkrade/sökanden då arbetet påbörjas uppfyller arbetsvillkoret med annat förvärvsarbete än som nyss sagts.

Enligt vad utskottet erfarit är det ett begränsat antal personer som när de påbörjar åtgärder av nu angivet slag har ett upparbetat arbetsvillkor utan att ha börjat en ersättningsperiod. Om de börjat lyfta ersättning gäller 7 §, och i det fallet får de tillgodoräkna sig tiden i åtgärden för att uppfylla ett nytt arbetsvillkor. Den minskning av besparingseffekten som blir följden av utskottets förslag i denna del bör således vara begränsad.

Utskottet anser det rimligt att personer som före ikraftträdandet påbörjat ett beredskapsarbete, ett utbildningsvikariat eller en verksamhet med starta-eget-bidrag skall kunna tillgodoräkna sig detta arbete enligt de äldre reglerna vid prövning av ersättning som avser tid efter ikraftträdandet.

En sådan övergångsregel skulle kunna ha följande lydelse:

Rätten till ersättning för den som inte påbörjat en ersättningsperiod och som före ikraftträdandet påbörjat sådant förvärvsarbete som avses i 6 § andra stycket skall i fråga om detta arbete bedömas enligt 6 § i dess äldre lydelse.

Det anförda innebär att motionerna Fi17 yrkande 13 och Fi50 bör avstyrkas.

10. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor

Hans Andersson (v) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande under rubriken *Utskottets bedömning i fråga om skärpt arbetsvillkor* som börjar med "Kostnaderna för" och slutar med "bör avstyrkas" bort ha följande lydelse:

Det är enligt arbetsmarknadsutskottet märkligt att aktiva åtgärder som arbetsmarknadsutbildning inte skall kvalificera för förstagångsersättning. Särskilt märkligt blir det med hänsyn till att utbildning kvalificerar i KAS-systemet. De föreslagna reglerna innebär också, vilket påpekas i motion Fi50, att särskilt kvinnor med kort förvärvsliv bakom sig missgynnas eftersom de inte får tillgodoräkna sig föräldraledigheten för förstagångsersättning.

Från arbetstagarens synpunkt är beredskapsarbete och utbildningsvikariat normalt arbete. Hela frågan om vad som skall kvalificera för ersättning bör i stället övervägas av utredningen.

Med hänvisning till det anförda bör förslaget om skärpt arbetsvillkor avstyrkas, vilket innebär att motionerna Fi17 yrkande 13 och Fi50 tillgodoses.

11. Avstängningsregler

1995/96:AU2y

Hans Andersson (v) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande under rubriken *Utskottets överväganden i fråga om avstängningsreglerna* som börjar med ”En ambition” och slutar med ”Västerpartiet befarar” bort ha följande lydelse:

Förlängda avstängningstider kan få negativa effekter. Att människor säger upp sig frivilligt beror ofta på missförhållanden på arbetsplatsen. Arbetsmarknadens funktionssätt kan påverkas negativt av ett system som låser in människor i olämpliga arbetssituationer. Dessutom påverkas tillväxten negativt av mindre rörlighet på arbetsmarknaden. Reglerna bör avstyrkas i nuvarande läge. Även den frågan bör analyseras av utredningen.

Med hänvisning till vad som anförts och med anledning av motion Fi17 yrkande 14 bör detta enligt arbetsmarknadsutskottets mening ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1995/96:AU2y

1. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler

Elving Andersson (c) anför:

Enligt min mening bör riksdagen fatta beslut om en återgång till 1994 års arbetsrättsregler i enlighet med vad som framgår av reservation 1 till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1995/96:AU3.

2. Arbetstider

Barbro Johansson (mp) anför:

Allt talar för att arbetstiden bör sänkas eftersom effektivisering, automatisering, datorisering etc. ger oss möjlighet att lönearbeta färre timmar. Alternativet till sänkt arbetstid är hög arbetslöshet och stora kostnader. Genom att dela på jobben skapas det fler arbetstillfällen. Med tanke på den allvarliga situationen på arbetsmarknaden bör sänkt arbetstid vara en prioriterad reform.

Innehållsförteckning

1995/96:AU2y

Propositionen, avsnitten 4.3 och 4.4	1
Lönebildningen	1
Arbetsmarknadspolitiken	1
Motioner	3
Utskottets bedömning	7
Allmänna utgångspunkter	7
Lönebildningen	9
Arbetsmarknadspolitiken	9
Arbetsrätten	11
Arbetstider och ledighet m.m.	11
Utbildning och kompetensutveckling	12
Jämställdhetsfrågor	13
Arbetslöshetsförsäkringen och KAS (avsnitten 6.1 och 6.2)	13
Allmänna frågor	13
Skärpt arbetsvillkor	15
Avstängning från rätt till ersättning	21
Utskottets överväganden i fråga om avstängningsreglerna	25
Åtgärder mot fusk med arbetslöshetsförsäkringen	27
Utskottets överväganden i fråga om fusk med ersättningar	28
Kostnadseffekter m.m.	30
Avvikande meningar	31
1. Allmänna utgångspunkter (m)	31
2. Allmänna utgångspunkter (fp)	33
3. Allmänna utgångspunkter (v)	35
4. Allmänna utgångspunkter (kds)	38
5. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler (m, fp, kds)	40
6. Utbildningskonton (m, fp, kds)	40
7. En allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (m, fp, kds)	41
8. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor (m)	41
9. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor (c, fp, kds)	42
10. Arbetslöshetsförsäkringen, skärpt arbetsvillkor (v)	44
11. Avstängningsregler (v)	44
Särskilda yttranden	45
1. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler (c)	45
2. Arbetstider (mp)	45

Gotab, Stockholm 1995

1995/96:AU2y